

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

**JAZYKOVÁ ANALÝZA ZVUKOVÉ
NAHRÁVKY PRO ČESKÝ NÁRODNÍ KORPUS
ANEB PŘÍSPĚVEK K POZNÁNÍ MLUVENÉ
ČEŠTINY**

LANGUAGE ANALYSIS OF AN AUDIORECORD
FOR *THE CZECH NATIONAL CORPUS* OR THE
CONTRIBUTION TO THE KNOWLEDGE OF
SPOKEN CZECH

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Otakar Mališ, CSc.

Autorka bakalářské práce: Pavlína Heringová
Bušovice 129, 338 24
Anglický jazyk – Český jazyk
Prezenční studium

Rok dokončení bakalářské práce: 2009

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury.

Praha 30.března 2009

.....*Barbora Heringová*.....

Obsah

1. Úvod	5
2. O audionahrávce	6
3. Obecná čeština	6
4. Foneticko-fonologická rovina	8
4.1 Proteze	8
4.2 Elize	9
4.3 Změna kvantity vokálů	11
4.4 Diftongizace	12
4.5 Kontrakce	13
4.6 Změna kvality hlásek	13
4.7 Fonémové korelace	15
5. Morfologická rovina	17
5.1 Substantiva	17
5.2 Adjektiva	18
5.3 Pronomina	18
5.4 Numeralia	20
5.5 Verba	21
5.6 Adverbia, prepozice, konjunkce, partikule	23
6. Lexikologická rovina	25
6.1 Propria	26
6.2 Vulgarismy, pejorativní slova	27
6.3 Univerbizace	27
6.4 Deminutiva	28
6.5 Obecněčeská a hovorová slovní zásoba	28
6.6 Hyperbola	31
6.7 Přirovnání	32
6.8 Přejatá slova	32
6.9 Tematické okruhy slovní zásoby	33
6.10 Módní výrazy	34
6.11 Vycpávková slova	34
7. Syntaktická rovina	35
7.1 Parataxe vs. hypotaxe	35

7.2 Apoziopceze	36
7.3 Repetice	37
7.4 Anakolut	39
7.5 Parcelace	40
7.6 Zeugma	40
7.7 Osobní zájmeno vedle podmětu	40
7.8 Slovosled	41
7.9 Příklonky	42
7.10 Kontaktné prostředky	42
7.11 Porušení kongruence	44
7.12 Vycpávková slova	44
8. Stylistický rozbor	45
9. Celková charakteristika mluveného textu	47
10. Závěr	48
11. Bibliografie	49
12. Resumé v českém a anglickém jazyce	50
13. Kličová slova	51
14. Seznam zkratek	52
15. Příloha	53

1. Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila jazykovou analýzu současné mluvené češtiny. Usilovala jsem o hlubší a systémovější poznání mluveného jazyka a jeho odlišení od spisovné češtiny. **Cílem mé práce je strukturovaný rozbor mluveného textu.**

Výchozím materiálem pro rozbor je autentická audionahrávka spontánního rozhovoru šesti lidí žijících v západních Čechách. Tato nahrávka byla původně určena pro *Český národní korpus*. Přepis záznamu podle instrukcí a pravidel *CNK* je součástí práce.

Při rozboru jsem využívala databáze *Českého národního korpusu*, konkrétně *Pražského mluveného korpusu*, v němž jsem si ověřovala četnost jednotlivých jazykových jevů. Protože jsem usilovala o **komplexní** jazykový rozbor nahrávky, práce je rozdělena na jazykové roviny – hláskoslovnou, tvaroslovnou, lexikální a slovotvornou, syntaktickou a rovněž stylistickou. V každé kapitole jsem se snažila postihnout jevy, které jsou charakteristické pro obecnou, případně mluvenou češtinu.

2. Obecná čeština

2. O audionahrávce

Audionahrávka pro *Český národní korpus* pochází z neformálního prostředí. konkrétně jde o rodinné posezení na zahradě. Účastníci debaty se tedy dobře znají. Do záznamu vstupuje šest mluvčích: muž s vysokoškolským vzděláním (nar.1959), vyučená žena (nar.1963), muž se středoškolským vzděláním (nar.1983), muž studující na vysoké škole (nar.1985), žena studující na vysoké škole (nar.1986) a žena studující střední školu (nar.1988). Záznam byl pořízen v oblasti západních Čech, konkrétně v Plzeňském kraji v květnu 2007. Přepis nahrávky dle instrukcí *Českého národního korpusu* je v příloze, cituji z něj řádky, v nichž se vyskytly jednotlivé jazykové jevy.

Nahrávaná situace nebyla nikterak aranžovaná, mluvčí si nebyli vědomi toho, že jejich projev byl zaznamenáván. Promluvy jsou tedy zcela spontánní a nepřipravené. Nahrávka je záznamem mluvené řeči. Podle kategorií, které vymezuje *Současná česká stylistika* pro mluvenou řeč a komunikační situaci, patří do kategorie „komunikátů vázaných na komunikační situaci hic et nunc“ (str.156), jde tedy o přirozenou situaci, kdy mluva sama o sobě nestojí v popředí pozornosti, většinou se nemluví spisovnou řečí a projev je provázen neverbální komunikací. Jak píše Palková: „V jazycích, kde obě formy, mluvená a psaná, existují po delší dobu vedle sebe, získávají nezbytně jistou nezávislost. Jsou to dva systémy, které se úplně nekryjí a navzájem se ovlivňují.“ (str.21)

3. Obecná čeština

Akteři záznamu mluví obecnou češtinou. *Encyklopedický slovník češtiny* (dále jen ESC) definuje obecnou češtinu takto: „Ve starší lingvistice je o.č. synonymem k (neterminologickému) lidový n. obecný jazyk, tj. jaz. nikoli spis., ale ani úzce lokální

nářečí, jaz. projevů praktického denního sdělování, ústních a soukromých.“ (str.81), dále také: „Spontánní mluvený jaz. projev soukromé a poloveřejné komunikace, regionálně i sociálně málo příznakový, který se z pozice jedné z nestandardních forem č. dostává do postavení jejího substandardu, nižšího standardu.(...) Často se o ní pak mluví jako o č. koiné, všeobecně akceptované nespis. podobě nár. jaz., a nově dokonce jako o ‚druhém standardu‘, tj. druhé celonárodní funkčně takřka neomezené jaz. normě fungující vedle ‚prvního standardu‘, spis.č.“ (str.81) Autoři *Současné české stylistiky* řadí obecnou češtinu mimo spisovný jazyk, specifikují ji jako „útvár národního jazyka jednak ryze interdialektového typu (regionálně vymezitelný a poněkud i teritoriálně diferencovaný), jednak typu standardu s vyšší komunikační funkcí“. (str.51) Zdůrazňují, že obecná čeština se liší od interdialektů tím, že v umění a literatuře reprezentuje mluvenou řeč každodenního života, jde vlastně o celonárodní nespisovný útvar. Obecná čeština je symbolem neveřejného či neoficiálního kontaktu, i když ani to nemusí vždy platit. Tento jazykový útvar se rozšířil původně z pražského a středočeského území do ostatních českých krajů, dokonce i na západní Moravu. Jeho prvky poměrně výrazně vstupují do češtiny spisovné, některé z nich už dokonce prošly kodifikací, za všechny uvádím např. přípustnou koncovku *-u* u sloves 1.osoby singuláru indikativu přezenta, kupř. je možný tvar *píši* i *píšu*.

Výrazné jevy mluvené řeči vyskytující se v záznamu jsem vyhledávala v databázi *Českého národního korpusu* prostřednictvím programu *Bonito*. Jako bázi jsem si zvolila *Pražský mluvený korpus*, který shromažďuje přepisy autentických nahrávek v obecné češtině, a tudíž vyhovuje i mé sondě, ač v jeho databázi jsou záznamy z Prahy a jejího blízkého okolí.

4. Foneticko-fonologická rovina

Marie Krčmová definuje fonetiku a fonologii jako „vědní disciplíny, které studují a popisují zvukovou složku lidské komunikace tvořenou za pomoci mluvních orgánů (...).“ (in *Příruční mluvnice češtiny*, dále jen *PMČ*, str.21) Z fonetického hlediska se v nahrávce objevuje hned několik jevů, které souvisí s mluvenou a nepřipravenou řečí. Některé z nich jsou v rámci ortoepie přípustné, jiné nikoliv. „Stabilizované normě spisovné výslovnosti říkáme odborně ortoepie (z řec.orthos = správný, epein = mluvit) a definujeme ji obvykle jako soubor obecně platných zásad a pravidel spisovné výslovnosti.“ (Hůrková, str.17)

4.1 Proteze

V nahrávce se vyskytuje protetické [v]. „V obecné češtině se na počátku slova před /o/ vkládá protetické v- (*vokno, vodnese, vomejvá, vomluva, vokopávat, vona*); jde o trvalou součást slova, zachovává se proto i při odvozování (*zavopatřit, nevopatrná, zvorat, modrovoká*). Podoby s protezí najdeme především u domácích slov, individuálně však nejsou vyloučeny ani u slov přejatých (*vopereta, voptika*). Do pečlivé promluvy nepatří, v mluvené publicistice se mohou objevit, a to nejčastěji v citaci substandardní mluvy nebo ve frazémeh (*ten to zvorat*).“ (Krčmová in *PMČ*, str.42-43) Hlávka [v] se podle Zdeny Palkové řadí mezi „šumové frikativy labiodentální“, přičemž „úžina se vytváří mezi spodním rtem a horními řezáky. U hlávky [v] je velmi krátká a v některých pozicích (zejm. na začátku slova) se téměř blíží závěru.“ (str.227)

Proteze je v záznamu skutečně hojně zastoupená: *vopravdu* (ř.17, 56, 437), *vod* (ř.36, 185, 319, 320, 327, 329, 337, 391), *voběd* (ř.39, 41, 199), *vohřeješ* (ř.42), *nevotrávíš* (ř.51), *voni* (ř.53, 224, 373, 440, 450, 472), *von* (ř.56, 60, 306, 374), *vochladit* (ř.78), *vohni* (ř.81, 88, 89, 90), *vohřívát* (ř.96), *vohně* (ř.101), *vopatrně* (ř.106, 389), *vobracený* (ř.177), *vona* (ř.192, 194, 282, 434, 440, 446, 474), *vodnesla* (ř.192), *voblíkla* (ř.203), *vochladilo*

(ř.208), *votevřeno* (ř.213), *vono* (ř.279, 372, 376, 440, 484), *vopečte* (ř.284, 360), *voheň* (ř.288), *vohltoustlej* (ř.306), *vohal* (ř.314), *vodendej* (ř.315), *vohčas* (ř.339, 341), *vopečete* (ř.349), *vopeč* (ř.351), *vokurka* (ř.397), *vodemčený* (ř.414), *vodneseš* (ř.465).

Vznik proteze sahá velmi hluboko do historie, její základy najdeme již v praslovanštině. Proteze vznikla při hláskových procesech praslovanštiny. Pokus slovo začínalo na vokál, slabika byla neúplná, proto měl jazyk tendenci onu slabiku doplnit. Bez umístění protetické hlásky by slovo muselo začínat na tvrdý hlasový začátek, tzv. ráz, což by ale bylo pro hlasivky namáhavější. Mezi protetické hlásky řadíme [v] a [j]. V databázi *Pražského mluveného korpusu* jsem zjistila počet výskytů slov vyslovovaných s protetickým [v] v poměru s těmi, které byly vysloveny spisovně. Např. výraz *vopravdu* se v databázi vyskytuje 665x, kdežto jeho spisovný protějšek *opravdu* pouze 118x. Slovo *vohčas* je obsaženo 78x, *ohčas* 45x. Zájmeno *vona* je zaznamenáno 855x, na druhou stranu jeho spisovná varianta *ona* pouze 76x. Tyto příklady názorně ukazují, že protetické [v] je skutečně typickým jevem fonetické roviny obecné češtiny, který v mluvené řeči zcela zastihuje spisovné varianty daných výrazů.

4.2 Elize

Dalším jevem, jež se v přepisu nahrávky vyskytuje, je elize, tedy vypouštění hlásky, popř. hlásek. Pokud jde o vypouštění hlásky [j] (podle Palkové jde o úžinovou aproximativní tvrdopatrovou sonoru – str.209) ve tvarech pomocného slovesa *být*, tento jev je přípustný, nijak tedy neporušuje pravidla ortoepie: „V tvarech *jsem*, *jsi*, *jsme*, *jsou* se připouští zjednodušená výslovnost bez souhlásky [j], např. [*přišli sme*], [*volal sem*].“ (Hůrková, str.34) V záznamu jde o tyto konkrétní případy tohoto typu elize: *sem* (ř.3, 6, 17, 54, 58, 108, 131, 135, 201, 203, 211, 226, 306, 312, 317, 357, 244, 258, 261, 303, 379, 388, 392, 400, 410, 421, 430, 434, 450, 458, 485), *si* (ř. 136, 146, 241, 243, 293, 380, 382,

411), *sme* (ř.28, 211, 231, 241, 264, 266, 288, 306, 311, 377, 399, 403, 408, 485), *ste* (ř. 29, 119, 309, 398, 404, 417, 420, 430, 477), *sou* (ř. 21, 110, 152, 186, 187, 235, 275, 281, 283, 284, 372, 450, 464, 486). V nahrávce se však objevuje mnoho jiných typů elize: *dyť* (ř.1, 5, 68, 80, 119, 216) *zustávaj* (ř.1), *dvanácky* (ř.19), *pudeš* (ř.33), *du* (ř.34, 36), *eště* (ř.38, 125, 139, 225, 258, 262, 275, 280, 284, 311, 329, 348, 349, 373, 380, 435, 450, 456, 467), *jakpa* (ř.39, 295, 316, 475), *dyš* (ř.63, 217, 235, 247, 318, 324, 403), *takle* (ř. 64, 81, 203, 285, 306, 467, 476), *dyby* (ř.72, 74), *pude* (ř. 81, 446), *pučit* (ř. 98, 109), *pod'* (ř.99, 123), *copa* (ř.124, 210, 236, 238, 428, 460), *esli* (ř.125, 129), *nepřivez* (ř.125, 129), *kolipa* (ř.144), *budem* (ř.160, 322), *menuje* (ř.165), *maj* (ř. 168, 176), *přines* (ř.177, 426), *prázny* (ř.185, 235), *támlety* (ř. 225), *támle* (ř.225, 239, 267), *de* (ř.235), *pojedu* (ř.257), *dycky* (ř.258), *di* (ř.268), *pročpa* (ř.268), *deme* (ř.306), *dojed* (ř.312), *sněd* (ř.313), *dyštak* (ř.315, 352, 370, 372), *vemeš* (ř.349), *pudu* (ř.349), *dvanáckou* (ř.399), *přid'te* (ř.440, 472), *puдете* (ř.465), *deš* (ř.466).

V některých slovech je vypuštěna dokonce celá souhlásková skupina: *dyť*, *dycky*, někde je též výpustka dvou hlásek nestojících vedle sebe: *esli*. Hlavním důvodem elize je zjednodušení souhláskových skupin tak, aby bylo slovo lépe vyslovitelné. Podle Sgalla a Hronka se tato tendence k elizi obvykle objevuje nejen v jazycích slovanských, ale také jiných. (str.35) Jejich publikace *Čeština bez příkras* hovoří o tom, že: „souhlásky *t*, *d*, *k* se vynechávají na začátku slova před jinou závěrovou souhláskou, např. *kanička*, *dyby* (...) a často mezi dvěma souhláskami: *koska*, (...) *zvlášní*.“ (str.35) Je možné v nahrávce vyhledat příklady podporující toto tvrzení: *dyby*, *dvanácky*, *dvanáckou*, *prázny*. Dále: „Mimo skupiny souhlásek jsou také problémy se sousedstvím hlásky *j* a (staršího, spisovného) *i*, *y*, *í*, *e*. Můžeme tu jen upozornit na tvary *sázej*, *dělaj*...“ (Sgall – Hronek, str.36) V záznamu tomu vyhovuje tvar *zustávaj*. Často je také vynechaná hláska [*j*], a to i v případě, že se nejedná o tvary slovesa být: *du*, *esli*, *eště*. V databázi *Pražského mluveného korpusu* jsem

začala s hledáním ortoepicky přípustné výpustky, tedy tvarů slovesa být: *sme* se vyskytlo 2576x, *jme* 31x. Jako zástupce elidované souhláskové skupiny jsem vybrala výraz *dyl'*, který je zaznamenán 408x, ovšem nezkrácený výraz *vždyt'* se objevil pouze 7x. Slovo *eště* je obsaženo 1655x, naopak *ještě* 215x. Sloveso *du* je evidováno 69x, *jdu* 1x. Tato čísla rovněž ilustrují, že výpustka hlásky či hlásek rovněž patří mezi typické jevy obecné češtiny.

4.3 Změna kvantity vokálů

Častým jevem je změna v kvantitě vokálů, tedy prodloužení či krácení. Prodloužení bylo nejfrekventovanější v částicích: *né* (ř.414, 442, 484), *jó* (ř.59, 131, 463), *ále* (ř.306); vyskytovalo se však i v jiných slovních druzích: *pomálu* (ř.318, 322, 323, 443), *jé* (ř.388, 390, 477), *tó* (ř.52). Jde převážně o výrazy, které naznačují citové vyjádření. Sgall a Hronek uvádějí, že někdy se tento jev nazývá „emfatické dloužení“. (str.35) Krácení dlouhých samohlásek je jevem nespisovným, v sondě se nejčastěji zkracují vokály [i] (dlouhý, vysoký, přední, nezaokrouhlený – Palková, str.171), [ú] (dlouhý, vysoký, zadní, zaokrouhlený – Palková, str.171), [á] (dlouhý, nízký, střední, nezaokrouhlený – Palková, str.171) a to hlavně u sloves v nepřízvučných koncových slabikách: *nevím* (ř.3, 38, 50, 54, 78, 183, 231, 329, 357, 403, 456), *myslim* (ř.7, 218), *věřim* (ř.20), *uvařim* (ř.30), *koukam* (ř.54, 306), *nastavim* (ř.64), *prosim* (ř.68, 106, 351, 395, 418, 426), *musim* (ř.110, 189, 193, 219, 246, 262, 265), *nedam* (ř.148), *čumim* (ř.155), *koupim* (ř.176), *uvidim* (ř.192), *dávam* (ř.201), *vytáhla* (ř.211), *neni* (ř.253, 256, 268, 324, 376, 392, 396, 397, 446), *nemam* (ř.291), *řikam* (ř.306), *předávam* (ř.306), *udělám* (ř.362), *dodělám* (ř.384), *necham* (ř.414), *nakrájím* (ř.450). U sloves však najdeme zkrácení také ve slabikách přízvučných: *zustávaj* (ř.1), *zustávají* (ř.2), *vim* (ř.24, 195), *pudeš* (ř.33), *mam* (ř.36, 38, 139, 154, 190, 338, 385), *říkala* (ř.58, 196, 243, 470), *řikal* (ř.60, 448), *pude* (ř.81, 446), *dam* (ř.97, 190,

358, 456), *pučit* (ř.98, 109), *neřikala* (ř.197), *řiká* (ř.306, 446, 448), *řikam* (ř.306), *puđu* (ř.349), *pudete* (ř.465). Krácení se ovšem vyskytuje také u jiných slovních druhů: *vařením* (ř.29), *tim* (ř.51, 182, 322, 349, 372, 373, 411, 472), *leta* (ř.58), *tvuj* (ř.98), *korunach* (ř.151), *zatím* (ř.396, 446). „Příčinu toho, proč se zkracují z dlouhých samohlásek především [i] a [ú] vysvětloval již ve dvacátých letech zakladatel pražské fonetiky Josef Chlumský (1928) tím, že výslovnost samohlásek [i] a [ú] je artikulačně nejnáročnější.“ (Hůrková, str.20) Hodnoty z korpusové databáze dokazují vyšší frekvenci zkrácených výrazů: *nevím* se vyskytuje 2408x, *nevím* 28x, *řiká* je zaznamenáno 252x, *řiká* 76x.

4.4 Diftongizace

Diftongizace je podle ESC „fonologicky podmíněný proces, při němž z dlouhého vokálu vzniká diftong, tj. plynulé spojení dvou vokálů odlišné artikulace.“ (str.113), nejčastěji je [i, y] nahrazeno [ej]. Podle Palkové je tedy dlouhá vysoká přední nezaokrouhlená samohláska [i] nahrazena spojením krátké středové přední nezaokrouhlené samohlásky [e] s úžinovou aproximativní tvrdopatrovou sonorou [j] (str.170, 209) Jedná se o další typický prvek obecné češtiny, popř. mluvené řeči. Největší frekvenci výskytu jsem v nahrávce zaznamenala na konci adjektiv rodu mužského: *zavřenej* (ř.20), *dobrej* (ř.41), *olivovej* (ř.167), *kulatej* (ř.168), *linej* (ř.293), *tlustej* (ř.301), *vobloustlej* (ř.306), *malej* (ř.306), *krátkej* (ř.395), *celej* (ř.453), *nosnej* (ř.483), také u množného čísla *Vratnejch* (ř.299). Diftongizace se objevuje u pronomin a numeralií: *ňákej* (ř.62, 306, 450, 468), *ktorej* (ř.301), *takovej* (ř.306), *druhej* (ř.332, 358), rovněž také u verb a partikulí: *hořej* (ř.224), *prej* (ř.435). Diftongizace se ovšem vyskytuje nejen na konci slova, ale také v jeho kořeni: *zejtra* (ř.11, 31, 35, 48, 67, 79, 84, 87, 190, 194, 228, 237, 243, 254), *bejt* (ř.20, 77, 79, 101), *tejden* (ř.213, 329, 332), *břejle* (ř.306), *tejdnu* (ř. 327). V korpusových záznamech je diftongizovaný výraz *bejt* evidován 1040x, kdežto *být* 358x. Nespisovně

adverbium *zejtra* je zaznamenáno 60x, spisovné *zítra* 11x. Adjektivum *zavřenej* je evidováno celkem 8x, spisovná varianta *zavřený* pouze 1x. Těchto několik příkladů podporuje obecná konstatování, že také diftongizace je nedílnou součástí obecné češtiny.

4.5 Kontrakce

Kontrakce je dalším jevem, který lze v nahrávce zaznamenat. Kontrakce neboli stahování postihuje ta slova, jež obsahují hláskovou sekvenci vokál + [j] + vokál, v záznamu je patrná ve tvarech zájmena *nějaký*: *ňákou* (ř.33, 449), *ňáký* (ř. 51, 87, 193, 225, 275, 280, 306, 448, 468), *ňákej* (ř.62, 306, 450, 468), *ňáká* (ř. 81), rovněž se vyskytlo zájmenné příslovce *ňák* (ř.78, 243, 372, 472). Skupina hlásek [ěja] je tedy nahrazena hláskou [á]. *Ňák* se v korpusu objevuje 1085x, *nějak* pouze 286x.

4.6 Změna kvality hlásek

Posledním, ne však nejméně zastoupeným, jevem v záznamu je kvalitativní změna samohlásek. Převážně se jedná o změnu [é] na [i], Sgall a Hronek tento jev nazývají jako „zúžené *i* tam, kde spisovná čeština má staré *é*, které zůstalo nezúženo hlavně v koncovkách přídavných jmen (*dobré, velkého* atd.) a po *i* uvnitř slovních kmenů (*polévka, lépe*)“. (str.30) Palková píše: „V inventáři dlouhých vokálů bývá dále komentován foném /é/. Poukazuje se na jeho nízkou frekvenci (...) a dále na skutečnost, že v obecné češtině bývá nahrazován samohláskou [i:].“ (str.196) Hlávka [é] je podle pozice jazyka při jeho vertikálním posunu hlávka středová, kdežto hlávka [i] je vysoká, podle horizontální polohy jazyka jsou obě hlávky klasifikovány jako přední, dále není ani jedna z nich zaokrouhlená. (Palková, str.170-171) V případě adjektiv: *šilený* (ř.19), *dobrý* (ř.40, 100, 112, 115, 153, 165, 211, 288, 296, 361), *drobný* (ř.52), *vzrostlý* (ř.58), *neudržovaný* (ř.60), *zajímavý* (ř.81), *měkký* (ř.119), *tvrdý* (ř.119), *celý* (ř.145, 266), *vobracený* (ř.177),

prázdný (ř.185, 235), *bílýho* (ř.191), *špinavý* (ř.211), *vyfouknutý* (ř.212), *spadlý* (ř.225), *čerstvý* (ř.241), *zalezlý* (ř.264, 481), *jinýho* (ř.282), *voldušský* (ř.286), *černý* (ř.306), *zkouškový* (ř.322, 324), *novýho* (ř.356), *zamčený* (ř.376), *horký* (ř.383), *vodemčený* (ř.414), *neskutečný* (ř.437), *strašný* (ř.437), *výborný* (ř.448), *masný* (ř. 450), *hustý* (ř.458), *Vratný* (ř.462), *pěkný* (ř.462, 484), *krásný* (ř.463, 477), *hezky* (ř.464), *špinavý* (ř.469) V případě pronomin: *tý* (ř.19, 240, 258, 262, 306, 364, 441, 481), *takový* (ř.47, 306), *ňáký* (ř.51, 87, 193, 225, 275, 280, 306, 448, 468). V případě numeralií: *jedný* (ř.36, 474, 475), *sedmýho* (ř.213), *devátý* (ř. 261), *dvacátýho* (ř.320), *jedenadvacátýho* (ř.327, 329), *druhýho* (ř.456). V případě adverbii vytvořených z numeralií: *podruhý* (ř.141), *poprvý* (ř.209). V korpusových údajích byl výraz *šilený* (ř.19) se změněným [ɛ] na [ɪ] evidován v počtu 43 výskytů, naopak spisovný výraz *šilené* se neobjevuje ani jednou. Zajímavostí je, že příslovce z obecné češtiny *poprvý* je zaznamenáno 10x, ovšem *poprvé* 34x.

Změna kvality se však netýká jen vokálů, ale také konsonantů: *tudlety* (ř.136), *tadleta* (ř. 143, 149), *todle* (ř.177). Byla zde zaměněna „šumová frikativa laryngální [h]“ (Palková, str.230) za „explozivu alveolární přední [d]“ (Palková, str.224), obě hlásky jsou znělé, ale [h] tedy patří mezi úžinové a je artikulována v hrtanu, kdežto [d] je závěrová a přední dásňová (Palková, str.209). Navíc v případě numeralií je výrazným jevem výslovnostní změna [č] na [š], případně [r] na [r], v tvarech číslovky *čtyři* a číslovek od ní odvozených. V řádku 124 se objevuje výraz *štyry* – v korpusové databázi je tahle číslovka zastoupena 75x oproti spisovné *čtyři*, která má výskytů 102. Číslo sice mluví spíše pro variantu druhou, ovšem tato skutečnost může být způsobena nepřesným přepisem z nahrávek. Další číslovka tohoto typu, která se v mém záznamu vyskytuje, je *štyrycet* (ř.125), v databázi byla nalezena 31x, její kodifikovaný protějšek 26x. Palková uvádí, že spojení [č] + [ɪ] na začátku slova se v obecné češtině vyslovuje jako [šɪ], ale „norma žádá nezměněnou podobu hlásek“ (str.335), i tento jev je tedy možný brát za charakteristický

pro obecnou češtinu. Další změna kvality je ve výrazech *dyš* (ř.63, 217, 235, 247, 318, 324, 403) a *dyštak* (ř.315, 352, 370, 372), kde se hláska [z] vyslovuje jako [š].

4.7 Fonémové korelace

Josef Vachek ve své publikaci *Dynamika fonologického systému současné spisovné češtiny* hovoří o „pateru fonémových korelací. Jsou to korelace znělosti vs. neznělosti, kontinuálnosti vs. nekontinuálnosti, kompaktnosti vs. nekompaktnosti, nazálnosti vs. orálnosti (nenazálnosti) a konečně drsnosti vs. nedrsnosti.“ (str.91) Poslední zmiňovaná korelace je však pro češtinu problematická, tudíž bereme v úvahu pouze první čtyři korelace.

Korelace znělosti a neznělosti je reprezentována párem [x] - [h], který je ovšem poněkud problematický, protože „jeho realizaci netvoří přesné artikulačně - akustické protějšky: zatímco [x] je neznělá konstriktiva velární, [h] je znělá konstriktiva hrtanová.“ (Vachek, str.68), místo jejich tvoření se tedy liší, Vachek zároveň podotýká, že „vždyť předně nestejnost místa artikulace nemůže poznání fonologické sounáležitosti obou členů korelativního fonémového páru nijak ohrozit.“ (str.68) V nahrávce najdeme slova aplikovatelná na tenhle typ korelace takováto: *chodit* (ř.471), *chut'* (ř.449), *Prahy* (ř.67). Členové páru [k] - [g] „v synchronicky domácí složce českého lexika nemají významově rozlišující funkci (...) Zato ve výrazech synchronicky cizích (...) nelze hlásce [g] upřít status samostatného fonému (golem-kolem).“ (Vachek, str.61) V záznamu tomuto vyhovuje právě výraz *kolem* (ř.306). U páru [p] - [b] je možné uvést příklady: *byl* (ř.41), *vybrat* (ř.50), *kopry* (ř.151), u [t] - [d]: *den* (ř.216), *plotu* (ř.222) atd.

Korelace kontinuálnosti vs. nekontinuálnosti „se realizuje rozdílem mezi hláskami úžinovými, konstriktivními, na straně jedné a závěrovými, okluzívními, na straně druhé.“ (Vachek, str.76). V českém jazyce vyhovují této korelaci tři fonémové dvojice: [s] - [c],

[s] - [č], [x] - [k], přičemž vždy první člen dvojice má rys trvání. Tato korelace se v nahrávce objevuje v nespisovném výrazu *štyry* (ř.124).

Korelace kompaktnosti vs.nekompaktnosti souvisí s „přítomností vs. nepřítomností diakritického znaku na jednom a též základním grafému.“ (Vachek, str.83), jde o fonémové páry [t] - [t̚], [d] - [d̚], [n] - [n̚], [s] - [s̚], [z] - [z̚], [c] - [č̚]. V záznamu této korelace odpovídají výrazy: *vid'* (ř.232), *jed'* (ř.247), *bat'ohu* (ř.74), *že* (ř.2), *seš* (ř.468).

Korelace nazálnosti vs. orálnosti (nenazálnosti) se týká fonémových dvojic [b] - [m], [d] - [n], [d̚] - [n̚], jejichž členové se liší způsobem tvoření. „Zvukový kontrast nosních a ústních exploziv je dostatečně výrazný, aby mohl být jediným příznakem pro odlišení hlásek (srov.v češtině např.rozdíl *b-m*, *d-n*).“ (Palková, str.75) V nahrávce: *bylo* (ř.20), *bez* (ř.49), *masa* (ř.49), *ráda* (ř.154), *vid'* (ř.153).

5. Morfologická rovina

Morfologie je jazykovědnou disciplínou, která studuje slovní druhy – jak z hlediska jejich základního významu, tak z hlediska jejich formy. Morfologická rovina záznamu se bude v mnohém prolínat s rovinou foneticko-fonologickou.

5.1 Substantiva

Podstatná jména jsou v obecné češtině signifikantní hlavně svou koncovkou *-ma* v instrumentálu plurálu všech rodů, např. *s lidma, stromama, kytkama, autama* apod. Tento jev se však paradoxně v mé nahrávce nevyskytuje, ač je dlouhá kolem dvaceti minut. Jedná se o souhru náhod, protože jsem si vědoma, že všichni mluvčí ze záznamu tuto koncovku při skloňování běžně používají. O frekvenci tohoto jazykového jevu se lze přesvědčit v databázi *Českého národního korpusu*, přesněji tedy v *Pražském mluveném korpusu*. Například dvojice *lidma-lidmi* se vyskytla v poměru 99:28, *autama-auty* pak 2:0. Diftongizace se objevila u podstatného jména *brejle* (ř.306).

V audiozáznamu jsem našla zvláštnosti týkající se spojení substantiva a pronomina: *voni ty šišky* (ř.224), *ty kameny, voni...* (ř.264), *voni sou hodně masný* (klobásy, ř.450). V těchto případech je porušena shoda v rodě. Jak píší Sgall a Hronek: „Tvar *voni* tu ve všech rodech má změkčené *ň* (...), obecná čeština nemá rozlišení rodů obdobné spisovnému *oni-ony-ona*.“ (str.47)

„Často se užívá životných forem akuzativních u názvů hub, her, nápojů, jídel, tanců, značek automobilů atd.“ (Rusínová in *PMČ*, str.235), „Akuzativem sg., jaký mají životná jména, se vyjadřuje u jmen neživotných citový vztah k jejich referentům.“ (*ESČ*, str.571); v nahrávce: *si buřta měla už už už* (ř.146), *teda já nevím, jestli si toho druhýho buřta ještě dam* (ř.456).

5.2 Adjektiva

U adjektiv v záznamu se ve velké míře projevuje diftongizace a také změna kvantity hlásek (zúžení [é] na [i]). V prvním případě jde o výrazy: *voběd byl dobrej* (ř.41), *olivovej olej* (ř.167), *kulatej sýr* (ř.168), *ty si línej* (ř.293), *Vratnejch lahvích* (ř.299), *tlustej* (ř.301), *vobtloustlej*, *malej* (ř.306), *krátkej rukáv* (ř.395), *celej* (*chleba*, ř.453), *nosnej den* (ř.483); v druhém případě pak o: *to celý* (ř.17), *vedro šilený* (ř.19), *drobný kousky* (ř.52), *vzrostlý*, *neudržovaný* (*túje*, ř.58, 60), *to bude zajímavý* (ř.81), *to je dobrý* (ř.100, 288, popř. 112, 115), *měkký dřevo*, *tvrdý* (ř.119), *tři celý dva* (ř.145), *to je hrozně dobrý* (ř.165), *bílýho* (ř.191), *dobry, špinavý* (ř.211), *spadlý* (*šišky*, ř.225, 226), *dálnice ještě prázdný* (ř.235), *čerstvý rohlíky* (ř.241), *zalezlý* (*kameny*, ř.264), *to celý* (ř.266), *něco jinýho* (ř.282), *voldušský* (*klobásy*, ř.286), *dobry to bylo* (ř.296), *brejle černý* (ř.306), *takový* (ř.306), *novýho* (ř.356), *vono není zamčený* (ř.376), *to je horký* (ř.383), *necham to vodemčený* (ř.414), *to je neskutečný, strašný* (ř.437), *ty budou výborný* (ř.448), *masný* (*klobásy*, ř.450), *to je hustý* (ř.458), *Vratný lahve byly pěkný* (ř.462), *ty byly krásný* (ř.463), *ty sou fakt hezký* (ř.464), *špinavý* (*vlasy*, ř.469), *to je krásný* (ř.477), *to tam bylo zalezlý* (ř.481), *to je pěkný* (ř.484). U některých adjektiv došlo ke změně kvality hlásky [á] na [i]: *dobry, vid'* (*rajčata*, ř.153), *vyfouknutý kola* (ř.212), *rajčata sou strašně dobrý* (ř.361).

5.3 Pronomina

O pronominech jsem se krátce zmínila již výše, a to v souvislosti s jejich neshodou se substantivy. V nahrávce je ovšem možno specifikovat i jiné zajímavé jevy, které provází zájmena v obecné češtině. Za prvé jde o zkrácení ve výslovnosti některých zájmen: *tim* (ř.51, 182, 279, 322, 349, 372, 373, 411, 472), *tvuj* (ř.98), *nam* (ř.160). Pro ilustraci: v *Pražském mluveném korpusu* má obecněčeské zájmeno *tim* evidováno 1606 výskytů, jeho spisovný protějšek *tím* nepoměrně méně, a to 246 výskytů. Zkrácený výraz *tvuj* se

objevil 7x, paradoxně spisovný tvar *tvůj* 14x. Taktéž zde lze zmínit proteticky vyslovovaná osobní zájmena: *voni* (ř.53, 224, 264, 373, 440, 450, 472), *vona* (ř.192, 194, 282, 434, 440, 446, 474), *vono* (ř.279, 372, 376, 440, 484). Výsledky hledání v korpusu jsou takovéto: *voni* se vyskytlo 902x, *oni* 103x; *vona* je evidováno 855x, ale *ona* jen 76x; *vono* je zaznamenáno 587x a *ono* 53x. Rovněž se u zájmen projevuje změna kvality samohlásek, neboli zúžení [é] na [i], o kterém již byla řeč: *tý dvanácky* (ř.19), *takový* (*maso*, ř.47), *ňáký maso* (ř.51), *tý rodiny* (ř.81), *ňáký klobásy* (ř.87), *ňáký víno* (ř.193), *ňáký* (*šišky*, ř.225), *u tý boudy* (ř.240), *tý noční* (ř.258), *tý kapsy* (ř.262), *ňáký buřty* (ř.275), *ňáký dřevo* (ř. 280), *tý* (ř.306), *takový* (ř.306), *ňáký ceny* (ř.306), *tý židli* (ř.364), *tý práci* (ř.441), *ňáký to pouzdro* (ř.448), *ňáký vlasy* (ř.468), *v tý zemi* (ř.481). Diftongizace postihuje rovněž zájmena: *ňákej* (ř.62, 306, 468), *ktorej* (ř.301), *takovej* (ř.306). Korpusové statistiky svědčí o tom, že uvedené tvary zájmen vyskytující se v záznamu jsou obecné a mluvené češtině mnohem více vlastní než jejich kodifikované protějšky.

Další zajímavostí je výskyt zájmenného tvaru *tě* v dativu: *já tě přinesu z toho plotu* (ř.222), *jo a lux tě funguje* (ř.387). Sgall a Hronek se k tomu vyjadřují takto: „V obecné češtině se v některých částech území (hlavně v západních Čechách) užívá tvar *tě* i pro 3.pád, ale jde jen o zeměpisně dost úzce vymezenou variantu.“ (str.49) Jelikož nahrávka pochází ze západních Čech, lokalita odpovídá. Taktéž je zvláště užito zájmeno *mi*: *slyšíš mi* (ř.370) – v tomto spojení je špatný pád, správně by mělo být užito akuzativu, ovšem vyřčen byl dativ. „Zejména v jižních a západních Čechách je i v obč. rozšířen příklonkový tvar *mi*, který má na menší části území i platnost 2. a 4. pádu.“ (Sgall - Hronek, str.50) V záznamu se hojně objevují tvary ukazovacích zájmen, která prodělala změnu kvality souhlásky, jde například o výraz *todle* (ř.177, 384), *tadleto* (ř.143,149), *tudlety* (ř.136). Nalezla jsem i zcela „zkomolené“ zájmenné příslovce *tajidle* (ř.427), které je zřejmě specifické pro obecnou češtinu plzeňského regionu, protože *Pražský mluvený korpus* najde

tři výskyty tohoto výrazu, jeho protějšek *tadyhle* je však zaznamenán dvacetkrát. Převahu nad výrazem *tadleta* má také spisovná varianta *tahleta*, ovšem zájmeno *todle* převyšuje variantu *tohle* poměrně výrazně. Neurčité zájmeno *nějaký* ve všech svých tvarech tvoří další pilíř obecné češtiny – ve výslovnosti dochází ke kontrakci, z konstrukce vokál + [j] + vokál [ěja] vzniká hláska [á], v nahrávce: *ňáký* (ř. 51, 87, 193, 225, 275, 280, 306, 448, 468), *ňákej* (ř.62, 306, 450, 468), *ňáká* (ř.81, 475), *ňákou* (ř.33, 395, 449). Korpusová databáze mluví jasně ve prospěch obecněčeských variant, například *ňákej* je evidováno 474x, *nějakej* 74x.

Jelikož se jedná o záznam nepřipravené řeči, navíc účastníci netuší, že jsou nahráváni, vyskytuje se velké množství ukazovacích zájmen, jako příklad za všechny poslouží řádek č.262: *hele, mami, já musím, jo, ještě z toho kola musím vyndat ten klíč z té kapsy, no.*

5.4 Numeralia

Co se týče numeralií, poměrně výrazným jevem je výslovnostní změna [č] na [š], případně [ř] na [r], v tvarech číslovky *čtyři* a číslovek od ní odvozených. V řádku č. 38 se objevuje výraz *do štyr*, v řádku č. 124 pak výraz *štyry* – v korpusové databázi je tahle číslovka zastoupena 75x oproti spisovné variantě *čtyři*, která má výskytů 102. Číslo sice mluví spíše pro variantu druhou, ovšem tato skutečnost může být způsobena nepřesným přepisem z nahrávek. Další číslovkou tohoto typu, která se v mém záznamu vyskytuje, je *štyrycet* (ř.125), v databázi byla nalezena 31x, její kodifikovaný protějšek 26x. Další kvalitativní změnu hlásek najdeme v řadových číslovkách, zde jde o již několikrát zmiňované úžení [é] na [i]: *jedný* (ř.36), *podruhý* (ř.141), *poprvý* (ř.209), *sedmýho* (ř.213), *v pul devátý* (ř.261), *dvacátýho prvního* (ř.320), *jedenadvacátýho* (ř.327, 329), *druhýho*

(ř.456), *jedny* (ř.474, 475). Diftongizace je v záznamu patrná také u číslovek: *druhej* (ř.332, 358).

5.5 Verba

U tvarů pomocných sloves slovesa *být* je elidována počáteční hláska [j], což je však podle Hůrkové (viz výše) ortoepicky přípustné. Jde o: *sem* (např. ř.3,6), *sme* (např. ř.28, 211), *si* (např. ř.136, 380), *sou* (např. ř.152, 186). K výrazu *si* je poznámka ve Sgallově a Hronkově *Češtině bez příkras*: „V západních a jižních Čechách převládá varianta *si*, takže se tu říká nejen *letos si tam nebyl*, *tu knížku si přines*, ale taky např. *ty si přišel*, *přišel si*.“ (str.56) Jelikož nahrávka ze západních Čech pochází, najdeme v ní případy: *vzal si mi* (ř.136), *si buřta měla* (ř.146), *už si sebrala* (ř.225), *ty si neslyšela* (ř.241), *aby si s ní zejtra jela* (ř.243), *ty si línej* (ř.293), *kdy si skončil* (ř.380), *aby si uklidil ty krámy* (ř.382), *cuknul si s tím* (ř.411).

Rovněž se hned na několika místech objevila diftongizovaná podoba slovesa *být*: *bejt* (ř.20, 77, 79, 101). V *Pražském mluveném korpusu* se nespisovná varianta vyskytuje 1040x, spisovná pak pouze 358x. Protezi najdeme u výrazů: *vohřeješ* (ř.42), *nevotrávíš* (ř.51), *vochladit* (ř.78), *vohřívát* (ř.96), *vodnesla* (ř.192), *voblíkla* (ř.203), *vochladilo* (ř.208), *vopečte* (ř.284, 360), *vodendej* (ř.315), *vopečete* (ř.349), *vopeč* (ř.351), *vodneseš* (ř.465), v příčestí trpném: *votevřeno* (ř.213).

U sloves v 1.osobě singuláru indikativu přezenta se často objevuje zkrácení hlásky [i] na [ɪ]: *myslim* (ř.7, 218), *věřim* (ř.20), *vim* (ř.24, 195), *uvařim* (ř.30), *nevim* (ř.3, 38, 50, 52, 54, 78, 183, 231, 329, 357, 403, 456), *nastavim* (ř.64), *prosim* (ř.68, 106, 351, 395, 418, 426), *musim* (ř.110, 189, 193, 219, 246, 262, 265), *čumim* (ř.155), *koupim* (ř.176), *uvidim* (ř.192), *nakrájím* (ř.450). Za všechny jsem pro hledání v databázi vybrala *nevim*, které je evidováno 2408x, kdežto *nevím* pouze 28x, rozdíl je skutečně markantní, což je

důkazem, že skutečně jde o častý jev vyskytující se v obecné češtině. Hlávka [ɪ] je však krácena také u slovesných tvarů 3.osoby singuláru indikativu přezenta: *neni* (ř.253, 256, 268, 324, 376, 392, 396, 397, 446), její zkrácení jsem zaznamenala také v kořenech některých sloves: *řikala* (ř. 58, 196, 243, 470), *řikal* (ř.60, 448), *neřikala* (ř.197), *řiká* (ř. 306, 446, 448). Ve slovesných tvarech 1.osoby singuláru indikativu přezenta se zkracuje také hlávka [á] na [a]: *mam* (ř.36, 38, 139, 154, 190, 338, 385), *koukam* (ř.54, 306), *dam* (ř.97, 190, 358, 456), *nedam* (ř.148), *dávam* (ř.201), *nemam* (ř.291), *předávam* (ř.306), *udělám* (ř.362), *dodělám* (ř.384), *necham* (ř.414). Překvapivé jsou korpusové statistiky, které obsahují vyšší počet spisovných variant oproti těm nespisovným, ovšem důvodem opět může být nepřesnost přepisů.

Pozornost si jistě zaslouží také tvary slovesa *jít* v přezentu a ve futuru. Eliduje se hlávka [j], popřípadě dochází i ke zkrácení hlávky [u]. V záznamu se konkrétně jedná o výrazy: *pudeš* (ř.33), *du* (ř.34, 36), *pudu* (ř.349), *pod'* (ř.99, 123), *pudete* (ř.465), *deme* (ř.306), *deš* (ř.466), *přid'te* (ř.472). Obecná čeština je co se týče těchto variant velmi bohatá, jak lze vyčíst ze statistických údajů *Pražského mluveného korpusu*. *Du* má výskytů 69, *jdu* pouze jeden; *pudu* se vyskytlo 40x, *půjdu* ani jednou; *pod'* je zaevidováno 15x, *poj'd'* jednou a konečně *pudete* se objevuje 3x, kdežto *půjdete* vůbec. Další zvláštností je sloveso *vzít*, kde se v určitých tvarech eliduje hlávka [z]: *vemeš* (ř.349), i v tomhle případě mluví korpusové statistiky ve prospěch nespisovné varianty, která se vyskytla 46x, ta spisovná pak pouze 12x. Počáteční hlávka [j] se také eliduje u tvaru *menuje* (ř.166). U některých sloves v 1.osobě plurálu je elidované [e] v koncovce: *pojedu* (ř.257), *budem* (ř.160, 322), ovšem v nahrávce jsou i jejich plné tvary: *budeme* (ř.120), *jedeme* (ř.228), *deme* (ř.306). Sgall a Hronek zaznamenávají, že „obě koncovky existují odedávna vedle sebe v sč. i v obč., ale kratší z nich se málokdy užívá v psaném (a oficiálním) vyjadřování;

má tedy charakter hovorový.“ (str.55) *Pražský mluvený korpus* eviduje 132 výskytů tvaru *budeme*, tvar *budem* má výskytů 81.

Různé odchylky od spisovné češtiny se dají nalézt i podle kritéria třídění sloves na třídy. První slovesná třída je charakteristická tím, že se eliduje koncové *-l*, a to ve tvarech sloves 1.osoby singuláru kondicionálu přítomného maskulina: *bych nepřivez* (ř.125, 129), dále také 3.osoby singuláru indikativu préterita maskulina: *přines* (ř.177), konečně také 2.osoby singuláru kondicionálu přítomného maskulina: *přines bys* (ř.426). V řádku č.413 se vyskytuje tvar slovesa *zamknul*, které zařazujeme do druhé slovesné třídy. *Pravidla českého pravopisu* však uvádějí jako jedinou možnou variantu výraz *zamkl*. (str.357) Pátá slovesná třída se vyznačuje chybějícím *-í* ve tvarech 3.osoby plurálu indikativu prézenta, jako např. *zůstávaj* (ř.1), *maj* (ř. 168, 176), v korpusové databázi najdeme 798 výskytů varianty *maj*, ale jen 148 výskytů spisovného protějšku *mají*. Určité zvláštnosti jsem si však všimla i u slovesné třídy čtvrté – u tvarů sloves v 1.osobě singuláru indikativu préterita maskulina: *dojed* (ř.312) a ve 2.osobě singuláru indikativu préterita maskulina: *sněd* (ř.313) se stejně jako u první třídy eliduje koncové *-l*. *Pražský mluvený korpus* eviduje jeden výskyt výrazu *snědl*, nespisovný výraz *sněd* se objevuje dvakrát, z této statistiky tudíž nelze příliš usuzovat.

5.6 Adverbia, prepozice, konjunkce, partikule

Elize hlásek se projevuje také u adverbii, hojně je zastoupená i v údajích *Pražského mluveného korpusu*: *takle* (ř. 20, 64, 81, 203, 285, 306, 467, 476), *eště* (ř. 38, 125, 139, 225, 235, 258, 262, 275, 280, 284, 311, 329, 348, 349, 373, 380, 435, 450, 456, 467, 473), *támle* (ř.225, 239, 267), *dycky* (ř.258). Dále najdeme kontrakci hláskové skupiny [ěja] na hlásku [á] u výrazu *ňák* (ř.78, 243, 342, 363, 372, 472), rovněž také diftongizaci: *zejtra* (ř.11, 31, 35, 48, 67, 79, 84, 87, 190, 194, 228, 237, 243, 254), v neposlední řadě i protezi:

vopravdu (ř.56, 437), *vopatrně* (ř.106, 389). Také se setkáme se změnou kvality hlásky: *tajidle* (ř.427), tento výraz je v *Pražském mluveném korpusu* obsažen třikrát, ovšem výraz *tadyhle* má výskytů dvacet. Zvláštností je i výraz *ted'ka* (ř.17, 54), který ale má v obecné češtině své místo, jelikož je v korpusové databázi zaznamenán 235x, nemůže však konkurovat variantě *ted'*, která je zastoupena 1253x. V záznamu se vyskytuje i případ změny kvantity hlásky, konkrétně prodloužení: *pomalu* (ř. 318).

V prepozicích jsem našla snad jen protezi: *vod* (ř.36, 185, 319, 320, 327, 329, 337, 391), *vo* (ř.357). V databázi ČNK je výraz *vo* zachycen 1738x, *o* pak pouze 658x.

V konjunkcích jsem zachytila prvky obecné češtiny v elizi hlásky [k]: *dyby* (ř. 72, 74), v korpusu najdeme tento výraz 210x, ovšem spisovná varianta se vyskytuje 277x. Dále *dyš* (ř.63, 217, 235, 247, 318, 324, 403).

Co se týče partikulí, některé z nich se odchyľují od spisovné češtiny: *copa* (ř.124, 210, 236, 238, 428, 460), *jakpa* (ř.8, 39, 295, 316, 475). Jedná se pravděpodobně o specifické západočeské výrazy, jelikož v korpusu nemají žádné nebo zanedbatelné zastoupení. Z dalších částic se v záznamu objevují prodloužené výrazy *jó* (ř.59, 131, 463), *né* (ř.414, 442, 484). Obě dvě mají v *Pražském mluveném korpusu* opravdu hojné zastoupení, *jó* se vyskytuje 770x, *né* 835x. Elize se projevila ve výrazu *dyštak* (ř.315, 352, 370, 372), diftongizace ve výrazu *prej* (ř.435).

6. Lexikologická rovina

Lexikologie je lingvistická disciplína, která se zabývá studiem slovní zásoby. Neorientuje se pouze na spisovný jazyk, studuje též jazyk nespisovný se všemi jeho dílčími útvary. Jelikož nahrávka je záznamem nepřipravené řeči v neformálním prostředí, mluvčí komunikují obecnou a hovorovou češtinou. *Slovník nespisovné češtiny*: „Variantou spisovného jazyka je hovorová čeština. Jde o jeho mluvenou podobu, užívá se v polooficiálních, resp. v neoficiálních mluvených projevech. Hovorové výrazy, na rozdíl od spisovných v užším smyslu, mají různou míru ‚nespisovnosti‘.“ (str.11) Hranice slovní zásoby mezi spisovnou a obecnou češtinou je velmi neostrá: „Naprostá většina základní slovní zásoby (ponecháme-li stranou odborné termíny) je oběma centrálním útvarům češtiny společná.“ (Sgall - Hronek, str.69) Obecná čeština však také zahrnuje takové výrazy, které se ve spisovném jazyce nevyskytují. Výjimkou nejsou přechody slov mezi oběma útvary, např. některá slova pronikla z obecné češtiny do češtiny spisovné, jak uvádí Sgall a Hronek, např. slova *ouško*, *upejpat se*, *plamínek*, (str.70)

Sgall a Hronek ve své publikaci *Čeština bez příkras* také vymezují čtyři body rozdílu mezi slovy společnými spisovné a obecné češtině a slovy typickými pro obecnou češtinu: (a) synonymní protějšky, kupř. *jistý-tutovej*, *pomlouvát-drbat*, (b) přenesený význam spisovného slova do obecné češtiny, kupř. *dřevo*, *prase*, *špaček*, (c) univerbizace, kupř. *oční lékař-vočář*, *hokejová hůl-hokejka*, do této skupiny jsou zařazena i slova vzniklá skládáním, kupř. *jakbysmet*, *jánabráchismus*, (d) obecněčeská slova bez významově ekvivalentního protějšku, např. *lajdák*, *makačka*, *fortelnej*. (str.73)

6.1 Propria

V záznamu najdeme propria, tedy vlastní jména, konkrétně antroponyma, toponyma a chrématonyma. Přepis byl určen pro obohacení databáze *Českého národního korpusu*, a proto jsou antroponyma zašifrována kvůli anonymitě. *ESC* definuje antroponymum jako „vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní) n. skupiny lidí (skupinové antroponymum)“. (str.42) Dále v rámci vlastních jmen vymezuje např. rodná / křestní jména, příjmení, hypokoristika, přezdívky apod. (str.42-43) V nahrávce se vyskytují všechna vyjmenovaná antroponyma, z rodných / křestních jmen např. *Honza, Milena*, zástupce příjmení je např. *Potůček*, celého jména *Michal Dvořák*, přezdívek potom *Jahoda, Boby, Bára, Čabaska*. Hypokoristikum je v *ESC* definováno takto: „V české lingvistické tradici domácí, popř. mazlivé, zdobné apod. obměny neutrálních, oficiálních vlastních jmen v důvěrném (rodinném, přátelském atd.) prostředí.“ (str.172) Hypokoristika v nahrávce: *Pája, Pavlínka* (od rodného jména Pavlína), *Pavlí* (od rodného jména Pavel), *Monina* (od rodného jména Monika), *Honza* (od rodného jména Jan), *Ája* (od rodného jména Alice). Toponymum je podle *ESC* „vlastní jméno zeměpisné“, „vlastní jméno pozemských objektů, které leží v krajině a jsou kartograficky fixovatelné v mapových dílech.“ (str.491) Mluvčí zmínili toponyma *Praha* (ř.9, 67, 232, 316), *Beroun* (ř.233, 486), *Plzeň* (ř.243, 247), *Rokycany* (ř.246, 249, 447), *Chrást* (ř.213, 407), *Sedlecko* (ř.408). V ř.193 se vyskytuje toponymum *Hrádů*, zkrácená obměna toponyma s oficiálním názvem *Hradištko pod Medníkem*. Chrématonymum *ESC* vymezuje jako „vlastní jméno lidských výtvorů, které jsou zakotveny nikoliv v přírodě, nýbrž v společenských, ekonomických, politických, kulturních aj. vztazích.“ (str.173). Záznam obsahuje názvy obchodních řetězců *Tesco* (ř.33), *Penny* (myšleno *Penny Market*, ř.176, 250), název hudební skupiny *Lucie* (ř.299), názvy filmů *Vratný lahve* (ř.299, 462), *Borat* (ř.458), také zkrácený název automobilu ve tvaru *oktávkou* (ř.410). Mluvčí rovněž často oslovují psa, a to s různými

obměnami: *Ketty*, *Ketyčko*, *Keto*. V souvislosti s oslovováním můžeme hovořit také o tzv. familiárních slovech, v nahrávce: *šmudlo* (ř.315), *láska* (ř.405).

6.2 Vulgarismy, pejorativní slova

K nalezení je také jeden vulgarismus: *prdel* (ř. 26, 377), mezi slova pejorativní či depreciativní lze zařadit slovo *blbec* (ř.56), *blbě* (ř.279), *kravina* (ř.461), *blhost* (ř.475).

6.3 Univerbizace

V nahrávce jsem zaznamenala univerbizaci, tedy „vznik jednoslovného pojmenování (lexému) motivovaného synonymním pojmenováním víceslovným (obv. víceslovným lexémem)“, „u. se nejvíce uplatňuje v běžné mluvě“ (ESC, str. 505-506), o které jsem se již zmiňovala výše. V řádku č.19 se vyskytuje výraz *dvanácky* ve smyslu dvanáctihodinové směny, v řádku č.185 je zaznamenán výraz *petky*, jednoslovné pojmenování pro PET lahve, hned na následujícím řádku je výraz *dvoulitrovky* s významem dvoulitrové lahve. Jako univerbizované se počítuje také substantivum *rajče*, které zastupuje sousloví rajske jablko: *rajčata* (ř.152, 154, 361), *rajčetem* (ř.165). ESC u hesla univerbizace uvádí, že tento jazykový jev může vzniknout také „substantivizací adj. při ztrátě subst. členu sousloví (plzeňské pivo → plzeňské)“ (str.505), v záznamu tomuto vyhovuje ř. 191: ...*jednu flašku červenou a jednu bílýho*, kde výraz *bílýho* zastupuje bílé víno. Stejně tak by se dal klasifikovat výraz *zkouškový* (ř.322, 324), jež zastupuje sousloví zkouškové období, a výraz *noční* (ř.258), který vychází ze sousloví noční směna.

6.4 Deminutiva

„Deminutiva (jména zdobnělá) jsou desubstantivní odvozeniny, jejichž formant je nositelem přídatného významového znaku menšího rozměru.“ (Šlosar in *PMČ*, str.125) Audiozáznam obsahuje tato deminutiva: *zálisek* (ř.17), *mističky* (ř.42), *kousky* (ř.52), *krabičku* (ř.72), *lesbičky* (ř.81), *talířek* (ř.98), *ředkvičku* (ř.205), *chudinka* (ř.253), *skalku* (ř.264), *míček* (ř.267), *míčeček* (ř.268), *talířky* (ř.292), *pulku* (ř.303), *pulka* (ř.311), *skleničku* (ř.429), *chlebík* (ř.450), *špička* (ř.476).

6.5 Obecněčeská a hovorová slovní zásoba

V nahrávce jsou slova, která lze najít v příloze Sgallovy a Hronkovy *Češtiny bez příkras Náčrt slovníku obecné češtiny* (str.135-169), kde se prolínají vrstvy češtiny obecné i spisovné, slovníček je však výběrový, není možné na tak malém prostoru uvést výčet lexika společného pro oba útvary jazyka. Slovo *ahoj* (ř.270) je uváděno jako typické pro běžný hovor obecné i spisovné češtiny. V řádku č. 314 najdeme výraz *akorát*, který Sgall a Hronek klasifikují jako typický pro obecnou češtinu, ovšem uvádí ho také *Slovník spisovné češtiny* (dále jen *SSČ*). Ve *Slovníku nespisovné češtiny* (dále jen *SNČ*) je u tohoto slova uveden význam „pouze, jenom, přesně“. (str.43) Substantivum *blbec* (str.56) je v *Češtině bez příkras* vysvětleno jako pitomec, je běžné pro obecnou i spisovnou češtinu, navíc má pejorativní příznak. V řádcích č.440, 471 se vyskytuje výraz *brečela*, tedy tvar slovesa brečet, jež je ve Sgallově a Hronkově slovníčku klasifikováno jako běžné pro obecnou i spisovnou češtinu. Substantivum *huřt* (ř.81, 96, 105, 146, 275, 358, 456) je zde vedené jako typicky obecněčeské, ale najdeme ho také ve *SSČ*. Zajímavé je, že v *SNČ* je uvedeno pouze v přenesených významech. V řádcích č.279, 372 a 411 jsou tvary slovesa *cuknout*. Sgall a Hronek uvádějí tvar *cukat něčím* coby prudce trhat a zařazují ho do obecné i spisovné češtiny. V řádku č.155 je tvar *čumim*, v *Češtině bez příkras* je klasifikován jako

obecněčeský se zhrubělým nádechem s významem zírat. Ve SSC^Č je tento tvar rovněž uveden, a to s poznámkou, že spadá do češtiny obecné. SNC^Č uvádí pravý význam slovesa, se kterým bylo užito: „být překvapený“. (str.92) V nahrávce je dále užito výrazu *dneska* (ř.25, 39, 81, 209, 264, 434, 449, 483), který Sgall a Hronek zařazují jak do obecné, tak do spisovné češtiny. Dále jsem v záznamu zachytila výrazy *esli* (ř.125, 129) a *eště* (ř.38, 125, 139, 225, 235, 238, 262, 275, 280, 284, 311, 329, 348, 349, 373, 380, 435, 450, 456, 467, 473), oba dva jsou v *Češtině bez příkras* zařazeny výhradně do češtiny obecné. *Esli* je v *Pražském mluveném korpusu* zaznamenáno 12x, *eště* dokonce 1665x. Nahrávka obsahuje částici *fakt* (ř.20, 306, 437, 444, 464), SNC^Č ji uvádí jako hovorovou a vysvětluje ji takto: „opravdu, jedna z nejčastějších částic s významem ujištění.“(str.116), Sgall a Hronek ji zahrnují jak do češtiny obecné, tak také do češtiny spisovné. V řádku č.191 je zaznamenán výraz *flašku*, jež je v *Češtině bez příkras* zařazen pouze do obecné češtiny, *Pražský mluvený korpus* mapuje 12 výskytů výrazu *flašku*, v základním tvaru *flaška* najde pouze dva výskyty. SSC^Č uvádí výraz *flaška* rovněž jako obecněčeský. Dalším výrazem, který Sgall a Hronek řadí do obecné češtiny, je *furt* (ř.293, 438, 473) s významem stále, shodují se se SSC^Č. Substantivum *chleba* (ř.127, 423, 425, 453) je též ve slovníčku Sgalla a Hronka obsaženo, klasifikováno je jako běžné pro obecnou i spisovnou češtinu. Skutečně velmi hojně zastoupená částice *jo* (ř.15, 34, 40, 71, 75, 77, 85, 95, 99, 114, 116, 117, 124, 127, 135, 155, 175, 177, 180, 200, 206, 209, 217, 218, 221, 224, 225, 226, 228, 229, 244, 262, 263, 265, 287, 297, 300, 301, 306, 313, 317, 324, 326, 335, 340, 342, 352, 354, 387, 407, 412, 414, 422, 423, 424, 435, 446, 450, 455, 457, 465, 468, 473, 474, 480, 486) a částice *jó* (ř.59, 131) jsou vymezeny pouze jako obecněčeské, jak podle SSC^Č, tak podle Sgalla a Hronka. Korpusová databáze eviduje *jo* 6335x, *jó* 770x. V záznamu najdeme několik tvarů slovesa *koukat*: *koukam* (ř.54, 306), *koukala* (ř.302), Sgall a Hronek ho zařazují do obecné i spisovné češtiny. Rovněž výrazy *krámů* (ř.217), *krámu* (ř.241) ve významu obchod se

řadí do obou útvarů češtiny. V nahrávce se však ještě objevuje tvar *krámy* (ř.382), jehož význam, se kterým bylo slovo vyřčeno, odkrývá *SNČ*: „nepotřebná či překážející věc“. (str.196) Záznam dále obsahuje slova *vyluxovat* (ř.386), *lux* (ř.387, 430), *Čeština bez příkras* je identifikuje jako elektrický vysavač a zbavit prachu vysavačem, řadí je do obecné i spisovné češtiny. *SNČ* vysvětluje sloveso *luxovat* jako „brát si věci z ledničky, jednu za druhou“ (str.220), ovšem tenhle význam se neshoduje s významem vyřčených slov. Sgall a Hronek ve slovníčku uvádějí také substantivum *máma* (ř.103), opět podle nich patří do obou útvarů češtiny, v nahrávce navíc najdeme oslovení *mami* (ř.3, 106, 158, 213, 262, 361, 435, 449, 464). Výraz *moc* ve významu mnoho, příliš se v záznamu objevuje v řádcích č.38, 45, 485; opět je zařazen do obecné i spisovné češtiny. Velké zastoupení má v nahrávce částice *no*, popř. *nó*, kterou Sgall a Hronek hodnotí jako spisovnou i obecněčeskou; jde o kontaktní prostředek a tzv. vycpávkové slovo, právě proto je příznačné pro nepřipravenou mluvenou řeč. Tyto částice mají v záznamu tak vysokou frekvenci, že pouhé vypsání jejich výskytu by zabralo několik řádek, jako pouhý příklad tedy uvádím řádek č. 1, 3, 5, 58. V *Pražském mluveném korpusu* se *no* vyskytuje 10 268x, *nó* 1221x. Adverbium *pořád* (ř.207, 408) vysvětluje *Čeština bez příkras* jako stále a identifikuje ho jako typicky obecněčeské, *SNČ* ho neuvádí vůbec, narozdíl od *SSČ*, který tomuto adverbium nepřisuzuje obecněčeskou platnost. V řádku č. 17 se objevuje výraz *prušvih*, Sgallem a Hronkem řazený do spisovné i obecné češtiny, definovaný jako nepříjemnost, na významu se shoduje se *SNČ*. Ve slovníčku Sgalla a Hronka je dále evidováno substantivum *rajče*, zkrácenina rajskeho jablka, užívá se v obou útvarech jazyka. V nahrávce se vyskytuje v plurálu: *rajčata* (ř.152, 154, 361), v jednom případě také v singuláru: *rajčetem* (ř.165). Korpusová databáze však žádný z těchto tvarů neuvádí. V záznamu se objevuje sloveso *nesomruj* (ř.184, 207). *Čeština bez příkras* uvádí pouze substantivum *somrák* ve významu tulák, žebrák, identifikuje ho jako nižší, substandardní.

SNC kromě substantiva *somrák* uvádí přímo verbum *somroval*, definuje ho jako „žebrot, také loudit zbytky v bufetu“(str.344), přičemž pro záznam se hodí pouze první část vysvětlení. Sgall a Hronek do slovníčku zařadili také výraz *stovka* coby sto korun, příznačný je jak pro spisovnou, tak pro obecnou češtinu, v záznamu se vyskytuje v plurálu na řádce č. 124. Další výraz, který je zahrnut do slovníčku *Čeština bez příkras*, je *taky*, je klasifikován jako běžný pro oba jazykové útvary, v nahrávce ho najdeme v řádcích č. 92, 136, 171, 187, 254, 258, 329, 332, 334, 352, 359, 395, 417, 452, 464, 467. Substantivum *táta*, spadající do lexika spisovné i obecné češtiny, se v nahrávce vyskytuje ve tvaru *s tátou* (ř.228, 257, 311). Mezi další částice uváděné Sgallem a Hronkem patří *teda*, jež je opět zařazena do obou útvarů jazyka, v záznamu ji najdeme na řádce č. 8, 17, 29, 50, 192, 303, 318, 396, 456, 477. Databáze *Pražského mluveného korpusu* uvádí 4542 výskytů tohoto výrazu. Jako ryze obecněčeské je Sgallem a Hronkem klasifikováno *ted'ka*, které se objevuje v řádce č.17 a 54. *SSC* však uvádí tento výraz jako hovorový. Dále jejich slovníček zahrnuje adverbium *tudle*, řazené do obou útvarů jazyka, jeho výskyt v nahrávce jsem zaznamenala v ř. 136, 258. V ř.403 je adjektivum *urvaná*, podle *SNC* „silně unavená“ (str.406), *Čeština bez příkras* sice uvádí tvar *urvat*, ovšem v jiném významu. Jako pouze obecněčeský výraz pocítují Sgall a Hronek *vodendat* s významem dát pryč, v záznamu: *vodendej* (ř.315), v korpusu však není zaznamenán ani jeden výskyt. Rovněž také uvádějí adverbium *zejtra* coby běžné pro spisovnou i obecnou češtinu, *SNC* jej neuvádí vůbec. V nahrávce ho lze najít v ř.11, 31, 35, 48, 67, 79, 84, 87, 190, 194, 228, 237, 243, 254.

6.6 Hyperbola

V audiozáznamu je možné všimnout si spojení adverbia *hrozně* s různými dalšími výrazy. „Hyperbolický význam mají i výrazy záporně hodnotící *strašný/-ě*, *hrozný/-ě*, *děsný/-ě*, *příšerný/-ě*, *šílený/-ě* užívané v kladném významu. Vyskytují se místo adverbia

velmi (děsně krásný, šíleně pěkný, hrozně oblíbený, strašně hravý, příšerně dobrý).“ (Čechová in *Čeština – řeč a jazyk*, str.51) Jde tedy o nadnesené či přehnané vyjádření reality, v mluveném jazyce je tento jev poměrně běžný. V záznamu se zmíněné tvary vyskytují v kladných významech na těchto místech: *hroznou chut'* (ř.81), *hrozně ráda* (ř.154), *hrozně dobrý* (ř.165), *strašně dobrý* (ř.361), objevují se však i ve významech záporných: *hrozně velká* (ř.3), *vedro šílený* (ř.19), *hrozně bolí* (ř.26, 377). V některých případech by se tyto výrazy daly skutečně nahradit adverbiem *velmi*, někdy však odpovídají spíše tvarům adjektiva *velký*.

6.7 Přirovnání

Záznam obsahuje také přirovnání: *spala jako dřevák* (ř.400), *vypadá jako hlbec* (ř.56), *línej jako prase* (ř.293). „U některých ustálených přirovnání intenzifikační aspekt zcela převládne, což může vést k jejich částečné desémantizaci (ztrátě významu).“ (Hladká in *PMČ*, str.72) V souvislosti s tím uvádí autorka příklad *jako prase*, který se vyskytuje i v mé nahrávce, ze všech tří přirovnání se citovaná věta vztahuje pouze na něj. Zajímavostí je přirovnání *spala jako dřevák* (ř.400). Znamé je ustálené přirovnání *spát jako dřevo*, ovšem užití substantivum *dřevák* má podle *SNČ* význam: „1. nešikovný člověk, ve sportu špatný hráč, 2. idiot, 3. venkovan“. (str.107) Ani jeden z významů evidentně neodpovídá významu zmíněného ustáleného přirovnání, došlo tedy k záměně podobných slov *dřevo-dřevák*.

6.8 Přejatá slova

Během nahrávání byla vyřčena také přejatá slova z cizích jazyků. Původ některých je zaznamenán ve *SSČ*: *exkurzi* (ř.34, 36, 37) – původem z latiny; *tíje* (ř.58) - přejato z řečtiny prostřednictvím latiny; *lesbička, lesbičky* (ř.81); *grily* (ř.83), *grilu* (ř.87) – přejato

z francouzštiny prostřednictvím angličtiny; *fólie* (ř.134) – původem z latiny; *bazalku* (ř. 158, 160); *tousty* (ř.165) – původem z angličtiny; *mozzarella* (ř.169); *autem* (ř.279, 372) – původem z řečtiny; *gril* (ř.288) – přejato z francouzštiny prostřednictvím angličtiny; *filmu* (ř.303) – původem z angličtiny; *synagoze* (ř.306) – původem z řečtiny; *elegantní* (ř.306) – původem z francouzštiny; *parkovali, parkovišti* (ř.306) – přejato z angličtiny prostřednictvím francouzštiny; *termíny* (ř.330) – původem z latiny; *wau* (psáno wow, ř.383); *vyluxovat* (ř.386); *lux* (ř.387, 430) – původem z latiny; *autobusem* (ř.407) – původně kombinace řečtiny a latiny; *rehabilitaci* (ř.446) – původem z latiny; *magnety* (ř.446) – původem z řečtiny; *film* (ř.461) – původem z angličtiny; *rehabilitace* (ř.471) – původem z latiny; *sletoval* (ř.485) – původem z němčiny.

6.9 Tematické okruhy slovní zásoby

V záznamu rozhovoru se objevuje mnoho tvarů slov spojených se zahradou a pěstitelstvím, což je podmíněno prostředím situace; uvádím je v jejich základním tvaru: *túje* (ř.58), *nasít* (ř.108), *křen* (ř.108), *postříkat* (ř.135), *růže* (ř.135), *postřík* (ř.133), *mšice* (ř.136), *kopr* (ř.151), *bazalka* (ř.160), *pepřovník* (ř.179), *pepř* (ř.180), *vyjednotit* (ř.205), *ředkvička* (ř.205), *šiška* (ř.224), *skalka* (ř.264), *kámen* (ř.264, 477), *záhon* (ř.327), *zahrada* (ř.467). Dalším tematickým okruhem je jídlo, vaření, nádobí; výrazy jsou opět uváděny v základním tvaru: *vaření* (ř.29), *uvařit* (ř.30), *najíst* (ř.31), *houska* (ř.33), *chutnat* (ř.39, 45), *voběd* (ř.40, 41, 199), *mistička* (ř.42), *vohřát* (ř.42), *maso* (ř.45, 49, 50, 51), *buřt* (ř.81, 96, 105, 146, 275, 358, 456), *klobása* (ř.87, 92, 250, 284, 391, 448), *chleba* (ř.127, 423, 424, 425, 450, 453), *rajče* (ř.152, 154, 165, 361), *jíst* (ř.156, 157), *tousty* (ř.165), *bazalka* (ř.158, 165), *sýr* (ř.166, 168, 172, 174), *olivovej olej* (ř.167), *mozzarella* (ř.169), *rohlík* (ř.41), *talířek* (ř.292), *sníst* (ř.309), *zmrzlina* (ř.309, 313), *dát si* (ř.311, 358), *dojíst* (ř.312),

mlaskat si (ř.346) ve významu pochutnat si, *hlad* (ř.348), *vokurka* (ř.397), *příbor* (ř.417, 420), *napít* (ř.426), *sklenička* (ř.429), *chul'* (ř.449), *najedený* (ř.450).

6.10 Módní výrazy

V řádku č.458 se vyskytuje „módní“ výraz *to je hustý*, který patří do slangu současné mládeže (vyřčen byl studentkou střední školy). Podle *SNC'* je výraz *hustý* „nespecifické hodnocení něčeho výrazného, neobvyklého, překvapujícího, event. něčeho, co bude mít vážné následky.“ (str.159) V nahrávce byl použit k ohodnocení filmu. Z vlastní zkušenosti vím, že se toto vyjádření používá skutečně často, proto mě překvapuje, že databáze *Pražského mluveného korpusu* neuvádí ani jeden jeho výskyt. *SSC'* samozřejmě uvádí výraz *hustý* v jeho skutečném významu, nikoliv přeneseném.

6.11 Vycpávková slova

Jelikož se jedná o záznam nepřipravené řeči, mluvčí používají tzv. vycpávková slova, mezi které bych zařadila výraz *no, nó* (viz výše), dále *normálně* (ř.81, 158, 203, 258, 440), *jako* (ř.19, 34, 36, 38, 52, 81, 180, 201, 306, 308, 322, 323, 327, 329, 333, 336, 444, 446, 448, 467). Mluvčí také několikrát použili citoslovce *ježíš* (ř.68, 307, 428, 453), *ježíšmarjá* (ř.253, 465), *SSC'* je uvádí v nezkrácené podobě, tedy *ježíš(marjá)*, podle něj vyjadřují „údiv, překvapení, leknutí aj.“ (str.122), podle mého názoru se tyto výrazy již staly kontaktovými či rovněž vycpávkovými slovy. Databáze *Pražského mluveného korpusu* eviduje 33 výskytů slova *ježíš* a 5 výskytů výrazu *ježíšmarjá*.

7. Syntaktická rovina

Syntax je lingvistická disciplína, která se zabývá větnou skladbou. Společně s morfologií tvoří gramatiku jazyka. Nelze hovořit přímo o rozdílech mezi syntaxí spisovné a obecné češtiny, jak vysvětlují Sgall a Hronek: „Daleko spíš tu jde o výběr prostředků podle povahy projevu, totiž o rozdíl mezi oficiálním a písemným vyjadřováním na jedné straně a běžným každodenním hovorem na straně druhé.“ (str.60) Obecně lze říci, že psané a mluvené projevy mají několik odlišných faktorů. U psaného převládá připravenost, oficiálnost (vyjma např. soukromé korespondence) a propracovanost větné stavby, kdežto mluvený projev je typický svou nepřipraveností, soukromostí, spontánností (kromě předem připravených projevů či přednášek) a také určitým chaosem ve větné stavbě. Tito autoři se dále zmiňují o tom, že jistou roli ve výběru prostředků hraje také počet posluchačů a vzájemný vztah mezi mluvčími a posluchači, zda se jedná o monolog či dialog, postoj mluvčího ke sdělovanému obsahu atd. (str.60) Nahrávka spadá do skupiny každodenních hovorů, mluvčí se velmi dobře znají a rovněž zaujímají různé postoje k tomu, o čem mluví. Záznam tedy vykazuje velkou míru spontánnosti a nepřipravenosti promluv jednotlivých mluvčích, z čehož vyplývají různá specifika.

7.1 Parataxe vs. hypotaxe

Mluvená řeč je bohatá na souřadná souvětí, rovněž se také často objevují jednoduché věty kladené za sebou, tzv. juxtapozicičně: „Pokud jde o syntax souvětí, ve familiárním prostředí lze zjistit tendenci k implicitnosti ve vyjadřování vztahů, což se nejvýrazněji projevuje juxtaponováním vět.“ (Jelínek in *PMC*, str.713) Příklad lze najít v řádku č.17: *ten zálisek do toho kamene nešel, špatně ta střihačka, špatně ta střihačka stříhala, zase průšvih, musí to celý rozebrat, vyčistit*. Podřadná, hypotaktická, souvětí jsou složitější, mají mnohdy komplikovanou strukturu, proto je mluvčí v běžných hovorech

příliš neužívají. „V každodenním hovoru se souvětí s podřadnými spojkami nevyskytují tak často a v tak bohatém složení jako v oficiálním vyjadřování (...).“ (Sgall - Hronek, str.61) Dialog se většinou skládá ze srozumitelných a jednodušších jazykových prostředků, aby bylo sdělení předáno co možná nejefektivněji. To ale neznamená, že se v běžné mluvě podřadná souvětí nevyskytují vůbec. mluvčí je samozřejmě také užívají, ovšem nikoliv příliš dlouhá, složitě členěná a do hloubky strukturovaná. V záznamu lze najít příklad souřadného, parataktického, souvětí na ř. 264: *sme vyndali ty kameny, voni už byly úplně v zemi zalezlý....* Ač mezi větami cítíme příčinný vztah, jsou souřadné. Podobný případ obsahuje také řádek č.279: *já potřebuju s tím autem cuknout, vono tam stojí blbě.*

7.2 Apoziopaze

Přepis nahrávky obsahuje mnoho různých zvláštností větných konstrukcí a odchylek od pravidelné stavby vět, způsobených již zmíněnou nepřipraveností projevu. První takovou odchylkou je apoziopaze, „nedopovědění, výpověď neukončená, redukce konce syntaktické konstrukce v textové jednotce. (...) Typický jev z oblasti jaz. performance (parole), tj. daný subjektivními faktory mluvčího v běžném hovoru.“ (EŠČ, str.44) Apoziopaze může vzniknout také tím, že jeden mluvčí přeruší hovor druhého mluvčího svým hovorem. Příklad, kdy si mluvčí tzv. „skáčí do řeči“, se vyskytuje hned v počátku přepisu, a to na řádcích č.8 a 9: *hele, jakpa teda...; no, s tou Prahou....* Mnohdy je řeč mluvčího přerušena pouze kontaktovou částicí *no*, případně souhlasným *hmm* či jiným výrazem (výrazy), přičemž mluvčí pokračuje dál v hovoru. Někdy je výpověď dokončena o pár řádků dále. Takové případy k apoziopazi neřadím. Dále: *dneska už to šlo. včera ...* (ř.25), *no a jak to bude s vařením teda, Pavlíno? vy ste ...* (ř.29), *protože já sem říkala není to škoda, to bylo už leta, vid', tam měli ty vzrostlý, ty vzrostlý, nó, co to je? túje nebo ...* (ř.58), *ježiš, dyt' tam budeš prosimtě ...* (ř.68), *no, má se právě nák vochladiť asi ve*

středu. já nevím, musíme ... (ř.78), a ta lesbička jedna bude jako do té normální rodiny a ... (ř.81), ne? a zejtra sem přijedeš, Michale? nebo ... (ř.84), a tak ta klobása by asi taky ... (ř.92), chceš ten pučit, Michale, něco nebo ... (ř.109), já si musím dojít pro vidličku, protože tady sou ... (ř.110), s kůrou nebo ... (ř.111), ... ne, dobrý, tady je ... (ř.112), tak na, já ... (ř.113), ... tak až to budu brát podruhé, tak ... (ř.141), to čumím, ty jo, nikdy ... (ř.155), no ale ten kulatej sýr, jak maj ... (ř.168), nebo já ti je dam zejtra, já mam v Praze ... (ř.190), musím koupit nějaký víno, protože ... (ř.193), ty jo, mě bolí ten zadek dneska z toho kola. poprvý ... (ř.209), no, prostě to, ale ... (ř.213), no, ty nebyly spadlý, ty já sem ... (ř.226), no, u Berouna nebo ... (ř.233), tak jed' do Plzně, ne? když ... (ř.247), to já tudle jak sem byla po té noční, tak sem taky ... (ř.258), to je dobrý, my sme právě chtěli voheň, protože gril ... (ř.288), a ty bys tam byla vod pondělí do pátku nebo ... (ř.337), jo. že bys to nějak tak ... (ř.342), NJ, co ... (ř.350), jo, já kdyžtak taky jednoho ... (ř.352), voni eště přijedou s tím ...: nebo ... (ř.373), no ale pak von tam bude tahat asi ... (ř.374), no tak ... (ř.375), já potřebuju utřít prach a vyluxovat a vyklepat tu deku a ... (ř.386), no, my sme nakonec jeli tím vlakem, tak kratší pořád na Sedlecko než ... (ř.408), jo, je to ... (ř.412), hmm, ta už je ... (ř.436), no, já taky bych se ráda jako ... (ř.467), já to tady takle eště projdu tu zahradu a ... (ř.467), seš nějaký ... (ř.468), vono to časem ... (ř.484), my sme tam museli s NJ* sem to sletoval a museli sme to tam ... (ř.485).

7.3 Repetice

Další z odchylek od pravidelných syntaktických konstrukcí je repetice, tedy opakování výrazů. Rozlišuje se opakování nezáměrné (nemotivované) a záměrné (motivované). Podle Grepla a Karlíka je příčinou nezáměrného opakování „neúplná (nedostatečná) výpovědní perspektiva mluvčího ve spontánních projevech“ či „afekt mluvčího“. (in *Skladba češtiny*, str.406) Záměrné opakování autoři rozdělují na dvě

skupiny: „Podle funkce můžeme rozlišovat na dva základní typy: intenzifikační (zesilovací) a emfaticko-emocionální (zdůrazňovací).“ (in *Skladba češtiny*, str.406)

V řádku č.17 se vyskytuje opakování *špatně ta střihačka, špatně ta střihačka stříhala*, které bych označila za nemotivované. O dva řádky dále najdeme spojení *je to až až*, jež bych naopak zařadila mezi opakování motivované, konkrétně intenzifikační. Řádek č. 20 obsahuje *včera bylo fakt, včera bylo hezky*, další příklad nemotivovaného opakování způsobeným spontánností řeči, stejně tak v řádku č. 28: *my sme jeli, my sme byli až u jezera* a č.36: *no, jako du, ale mam vod, asi vod pul jedny tu exkurzi*. V řádku č.58 se vyskytuje nemotivované opakování způsobené neschopností si vzpomenout na název: *tam měli ty vzrostlý, ty vzrostlý, nó, co to je?* Nezáměrné opakování může též způsobit korekce nepřesně řečeného obsahu sdělení: *dneska budou dneska bude* (ř.81). Další nemotivovaným opakováním ze záznamu: *ty grily ty grily* (ř.82). Jako motivovanou bych označila repetici z řádku č.115: *ne, dobrý, dobrý, já si tam dojdu*, kde se mluvčí snaží zintenzivnit své ujištění. V řádku č.146 způsobilo repetici zakoktání se mluvčího: *si buřta měla už už už*. Záměrné opakování se vyskytuje v řádku č.165, kdy se mluvčí snaží zdůraznit své nadšení či kladné hodnocení jídla: *to je hrozně dobrý, včera nám zase NJ dělala ty tousty, no, s rajčetem, ale s bazalkou a to je hrozně dobrý*. Opakování způsobené tím, že se mluvčí opravil, najdeme také v řádku č.186: *no ale tady sou jenom dvoulitrovky. eee, litr a*, ne, dvoulitrovky*. Další příklad nezáměrného opakování je možno zaznamenat v řádku č.261: *tak, tak to, tak sem se vzbudila v pul devátý*, v tomto případě jde o neschopnost vyjádřit se či si vzpomenout. Na následujícím řádku se vyskytuje obrat *hele, mamí, já musím, jo, ještě z toho kola musím vyndat ten klíč z tý kapsy, no*, kdy mluvčí zdůrazňuje nutnost provedení činnosti, přesto bych jej zařadila k nezáměrnému opakování. Naopak jako záměrné bych označila *tak jednu a jednu* (ř.353), kdy si mluvčí ujasňuje počet uzenin k opékání. Repetici způsobenou opravením se najdeme v řádku č. 363: *to chc* to*

chce ňák naříznout, č.404: *v kolik st* v kolik ste tam jeli?*, č.446: *už budou cvičit na rehabilitaci, re* rehabilitaci s ní*. Motivované opakování s funkcí zdůraznění obsahuje řádek č. 438: *ale ne sádru, sádru nemá*. Nezáměrnou repetici způsobenou spontánností projevu najdeme v řádcích č. 468: *ty máš ňáký ty vlasy úplně ňáký šedivý* a č.485: *ale nesmíš s tou hadicí moc kroutit. my sme tam museli s NJ* sem to sletoval a museli sme to tam....*

7.4 Anakolut

Anakolutem rozumíme mísení struktur ve větě, vyšinutí z větné vazby či vybočení z výpovědi. Podle J. Hrbáčka je anakolut „konstrukční chyba, jazyková neumělost nebo nepozornost.“ (in *Čeština – řeč a jazyk*, str.262) Tato odchylka od pravidelné mluvnické větné struktury se objevuje převážně u souvětí a je považována za nespisovnou. „Za syntaktickou chybu se považuje krajní porušení koherence výpovědi, která záleží ve změně syntaktického schématu při tvorbě výpovědi a která se označuje jako anakolut. Dopouštějí se jí především mluvčí v nepřipravených promluvách.“ (Jelínek in *PMČ*, str.752) V záznamu: *nevíš, jak má bejt počasí tedko?* (ř.77), *já v tom stejně chci bejt u toho vohně* (ř.101), *a NJ, vzal si mi i tudle ty byly taky mšice?*(ř.136), *bazalku nam, jestli vyroste, tak budem mít zelenou* (ř.160), *my sme právě to, ne, my sem vytáhla kola, pavučiny na něm, špinavý* (ř.211), *mami, hele, myslíš si, že bych, že sedmýho, jak je ten příští tejden, že budou mít votevřeno v Chrástu, v těch kolech?* (ř.213), *my takle deme kolem tý tam k synagoze* (ř.306), *my sme tam museli s NJ* sem to sletoval a museli sme to tam ...*(ř.485). Anakolut je příznačný právě pro mluvenou řeč, kdy mluvčí volně klade myšlenky vedle sebe a kdy se často stane, že během souvětí pozmění jeho strukturu či vazbu jednotlivých členů.

7.5 Parcelace

Záznam obsahuje parcelaci, tedy jakési rozkouskování informace či obsahu sdělení. Parcelaci lze chápat též jako dodatečné připojování informací k tomu, co již bylo řečeno. Grepl a Karlík píší: „Z hlediska projevu mluveného, v němž mluvčí nemá vždy úplně jasnou perspektivu své formulace, můžeme mluvit o dodatečném (aditivním) připojování prvků, typickém to principu výstavby projevů mluvených.“ (in *Skladba češtiny*, str. 394) V přepisu: *my sme právě dostali hroznou chuť takle je* normálně na buřty. jako na vohni.* (ř.81), *já už to pak dodělám. to peří a todle* (ř.384), *ne, není mi zima. zatím teda* (ř.396), *no, taková kravina, no, docela. film to je* (ř.461), *tady sou stezky, ty jo. v okolí Berouna.* (ř.486).

7.6 Zeugma

Další odchylkou od pravidelné větné struktury je zeugma, neboli zanedbání dvojí vazby. Každá jednotka vyžaduje svou vazbu, ale mnohdy se obě jednotky sloučí pod vazbu jedinou. „...Na závislém členu vyjádřená syntaktická závislost jednoho ze spřažených výrazů odporuje syntaktické závislosti požadované druhým ze spřažených výrazů.“ (ESČ, str. 565) V audionahrávce se tato odchylka objevila na řádku č.87: *dáme je do udírny a nebo na grilu*, v tomto případě by měla vazba být *dáme je do udírny a nebo na gril*.

7.7 Osobní zájmeno vedle podmětu

V záznamu se často vyskytuje osobní zájmeno, které ovšem ve větě existuje vedle samotného podmětu. Sgall a Hronek se k tomu vyjadřují takto: „(...) a podobně taky zájmeno (v)on tam, kde není samo podmětem, ale jen podmět „dubluje“, má tzv. funkci náladovou (zdůrazňovací): *To sis zase dal. Von Pavel nepřišel.*“ (str.67) V nahrávce můžeme najít tyto případy: *von ten její vopravdu vypadá jako blbec* (ř.56), *teda vona to*

*možná NJ vodnesla. uvidim. no (str.192), a vona teta nepřijede zejtra (ř.194), voni docela ty šišky dobře hořej (ř.224), voni už byly úplně v zemi zalezlý (ř.264), vona si dá NJ něco jinýho (ř.282). Co se týče zájmen, záznam obsahuje přemíru zájmen ukazovacích, což je typické pro mluvenou řeč, kupř.: *my sme tady s NJ dneska udělali tu skalku. sme vyndali ty kameny (ř.264), mami, hele, myslíš si, že bych, že sedmýho, jak je ten příští tejden, že budou mít votevřeno v Chrástu, v těch kolech? (ř.213)**

7.8 Slovosled

Náhrávka obsahuje oba základní typy slovosledu, objektivní i subjektivní. „Pořádku slov, při kterém východisko stojí na začátku výpovědi a jádro po něm následuje, říkáme pořad objektivní.“ (Grepl – Karlík in *Skladba češtiny*, str.497) „Jádro výpovědi se někdy klade před východisko. Bývá kterém jádrová složka předchází před složkou východiskovou, nazývá se pořad (slovosled) subjektivní.“ (Grepl – Karlík in *Skladba češtiny*, str.499-500) Jako příklad objektivního, tedy nepříznačového slovosledu, kdy téma předchází rématu, mohu uvést: *no a tadleťa velká stála dvě stě korun (ř.143), vona smí našlapovat z jedný třetiny (ř.474)*. Naopak subjektivní slovosled se vyskytl na těchto místech: *no protože mně je hrozně velká ta sukně (ř.3), já myslela autobusem, že pojedete z Chrástu (ř.407), ty budou výborný ty klobásy (ř.448)*. Jak píší Sgall a Hronek: „Pro aktuální členění věty je v běžném hovoru typické, že jádro (ohnisko, réma) věty čili tzv. nová informace nebývá pravidelně na konci věty, jako je to ve vyjadřování psaném, protože může být vyznačena důrazem, a může tedy předcházet před základem (východiskem, tématem) věty, tzv. informací danou.“ (str.64) Dobře viditelné zdůraznění rématu, a tedy i posun z objektivního na subjektivní slovosled, se nachází ve fragmentu hovoru na řádcích 417-420: *vzali ste si příbory, NJ, taky? prosim? ne. příbory ste si vzali?*

Jelikož adresát dobře neporozuměl obsahu promluvy mluvčího, mluvčí byl nucen svou výpověď opakovat, přičemž réma, *příbory*, pro zdůraznění vyřkl na počátku.

7.9 Příklonky

Sgall a Hronek dále poznamenávají: „Šíří se kladení příklonek na začátek věty (tím se z nich stávají předklonky, zůstávají bez přízvuku) ve výpovědích jako *Se ti divím; Sem tam přece byl; Ste neviděli?*“ (str.64-65) Realizaci tohoto jevu v záznamu najdeme v řádku č.51: *se tím nevtváříš*, č.67: *se mi nechce zejtra do Prahy*, č.146: *si huřta měla už už už*, č.264: *sme vyndali ty kameny*.

7.10 Kontaktní prostředky

Nahrávka je záznamem živé konverzace několika lidí, obsahuje tedy různé kontaktní prostředky: „Prostředek sloužící (zvl. v mluvených projevech) k navazování a udržování kontaktu mluvčího s partnerem.“ (ESC, str.347) V první řadě mezi ně patří oslovení, v případě antroponym zašifrované, dále také nezašifrovaná familiární slova, o kterých jsem se zmínila již v lexikologické rovině rozboru nahrávky. Jako další kontaktní prostředky je možné označit pozdravy (kupř. ř.269: *dobrý den*, ř.270: *ahoj*) a rovněž tykání (kupř. ř.3: *nevím, mami, ale tys to nepochopila, já sem ti tu sukni dala*) a vykání (kupř. ř.64: *já, já vám dojdou pomoci*). M. Nekula do těchto prostředků řadí také „deminutiva ve výzvách, otázkách, nabídkách (zvláště v gastronomických a jiných službách)“ (in PMČ, str.679), v nahrávce např. ř.98: *tak, můžu si pučít tvuj talířek?*, ř.429: *skleničku* (předchází žádost). Dalším takovým prostředkem je obrat slovesného původu *víš*: *no ale to víš, tam jsou lisy, ...* (ř.21), *víš?* (ř.76), *hele, mami, víš, co kup?* (ř.158), *musím koupit nějaký víno, protože ...: na Hrád'o, víš?* (ř.193), *no, to víš, že jo* (ř.287), *no a víš, co potom?* (ř.306), *a vono není zamčený, víš?* (ř.376), *víš, že sem ani mámu neviděla, NJ, ani*

dneska, ani včera? (ř.434), *ale to víš, že jo* (ř.457), *to víš, že jo* (ř.474). Stejně tak i výraz *vid'*: *to bys mohla, vid'?* (ř.42), *to bylo už leta, vid', tam měli ty vzrostlý* (ř.58), *dobrá, vid'?* (ř.153), *ale trochu se vychladilo už proti včerejšku, vid'?* (ř.208), *skoro u Prahy, vid'?* (ř.232), *ty máš dneska nákou chuť, vid', mami?* (ř.449), *NJ, až potom budete, tak tady všechno vodneseš domů, vid'?* (ř.465), *no že už začne s tím cvičit a už se to nák zase pohne dopředu, vid'?* (ř.472), *dobře, vid'?* (ř.479). Podobnou funkci jako *vid'* má také výraz *co*: *voni přivezli májku, co?* (ř.53). Další kontaktní prostředek, jež se v nahrávce vyskytuje skutečně v hojném počtu, je *hele*: *hele, jakpa teda ...* (ř.8), *ty jo, hele Ketyčka jak žere chleba* (ř.127), *hele, mami, víš, co kup?* (ř.158), *mami, hele, myslíš si, že bych, že sedmýho, jak je ten příští tejden, že budou mít volební v Chrástu, v těch kolech?* (ř.213), *hele, mami, já musím, jo, ještě z toho kola musím vyndat ten klíč z té kapsy, no* (ř.262), *hele, támle je míček!* (ř.267), *hele, NJ...* (ř.274), *hele, víš, kdo včera byl na těch Vratnejch lahvích?* (ř.299), *hele, NJ, jakpa s tou Prahou, budeš tam, nebo ne?* (ř.316), *ježíš, hele ty rány* (ř.428), *hele, mami, prej NN ještě prodloužili to, jo, sádru?* (ř.435), *voni sou hodně mastný, hele, ty jo* (ř.450). Pražský mluvený korpus eviduje 293 výskytů tohoto výrazu. V jednom případě se objevuje výraz *heleď se*: *no vybral sem to nejlevnější, heleď se* (ř.131). Výraz *prosim tě* (popř. *prosimtě*), plní funkci kontaktního prostředku v těchto případech: *ježíš, dyť tam budeš prosimtě ...* (ř.68), *ty taky, ty máš prosimtě krátké rukáv* (ř.395), v ostatních výskytech má svůj původní význam, tedy žádost či dotaz po nepochopení. Jako kontaktní bych klasifikovala také dovětky *jo* a *ne*: *tati, s kůrou, jo?* (ř.116), *postříkal sem ruže, jo ...* (ř.135), *ta tady je asi, ne?* (ř.164), *jako na pepř, jo?* (ř.180), *přijedou až v úterý, ne, říkala* (ř.196), *stála u té, u boudy, ne?* (ř.240), *sme se stavovali pro čerstvý rohlíky, ne ...* (ř.241), *tak jed' do Plzně, ne?* (ř.247), *tak si ty dva upeč, ne?* (ř.282), *proti nám prostě někdo v saku, jo, brejle černý* (ř.306), *že je to nákej NJ spolužák, ne, a von takový* (ř.306), *von to byl NN. malej. tady, ne, a já říkam čau* (ř.306),

ale jako se jak k tomu dostal, ne? (ř.308), *umřel, jo?* (ř.354), *hele, mami, prej NN eště prodloužili to, jo, sádru?* (ř.435), *to už možná to aby dala výpověď, ne, v tý práci* (ř.441), *to není nic jako, jo* (ř.446), *já už asi ten chleba nakrájím celej, ne?* (ř.453), *to má furt ty berle eště, jo?* (ř.473), *to je nějaká blbost, ne?* (ř.475), *no tak, jenom takle špička, ne?* (ř.476), *protože mně se nelíbilo, jak to tam bylo zalezlý v tý zemi, ne?* (ř.481). Stejně tak do této skupiny patří také výraz *že jo*: *já du na tu exkurzi, že jo* (ř.34), *no tak že jo, když je zkouškový, tak už není škola* (ř.324). Mezi kontaktové prostředky bych také zařadila částice *no, nó*.

7.11 Porušení kongruence

V audiozáznamu se vyskytuje porušená shoda neboli kongruence mezi podmínkem a přísudkem, což je způsobeno již několikrát zmiňovanou nepřipraveností projevu a možná také tím, že snaha vyjádřit co nejrychleji obsah sdělení převažuje nad snahou docílit plné gramatické správnosti. V ř.211: *my sem vytáhla kola*, kde se neshoduje kategorie čísla.

7.12 Vycpávková slova

V konverzaci je mnoho tzv. vycpávkových slov, což je pro mluvené projevy přirozené a typické. Již jsem se o nich zmínila v lexikologické rovině rozboru záznamu, a tak jen zopakuji, že jde o slova: *no, nó, normálně, jako, ježiš, ježišmarjá*.

8. Stylistický rozbor

Nahrávka je záznamem mluveného projevu, jedná se tedy o text parolový. Je zaznamenán spontánní a nepřipravený rozhovor šesti lidí, kteří mezi sebou mají blízký vztah, navzájem se tedy dobře znají, jejich bližší charakteristiku uvádím již na počátku své práce. Jejich projevy jsou tedy bezprostřední, reagují na posluchače a na vzniklé komunikační situace. Výběr jazykových prostředků není tak pečlivý jako u projevu psaného a připraveného, hlavním cílem mluvčího je předat obsah sdělení tak, aby bylo posluchačem pochopeno. „Časová tíseň v nepřipraveném mluveném projevu nutí mluvčího k rychlému výběru lexika i k rychlé volbě syntaktických i textových schémat (...).“ (Jelínek in *PMČ*, str.706) „Projevy mluvené počítají více než psané s tím, že některé přímo nevyřčené skutečnosti jsou zřejmé ze situace projevu a ze souvislosti.“ (Čechová in *Čeština – řeč a jazyk*, str.366) Jelikož jde o familiární komunikační prostředí, mluvčí mají společné zkušenosti, proto odkazují na skutečnosti, jež jsou pro ně známé. Velkou roli při mluvených projevech hrají paralingvální prostředky, mezi které řadíme tempo, hlasitost, intonaci a dynamiku řeči, a také prostředky extralingvální, tedy mimika a gestikulace účastníků rozhovoru, které do zvukové nahrávky samozřejmě zaznamenat nelze. „Dialog (rozhovor), dvousměrná nebo vícesměrná komunikace, při níž jsou aktivní obě, popř. všechny zúčastněné strany, je nejčastější formou běžné komunikace mluvené.“ (Čechová in *Čeština – řeč a jazyk*, str.345) Jak se lze v publikaci dále dočíst, téma se v průběhu komunikace může měnit, mnohdy se porušuje tematická jednota, kdy každý mluvčí má své vlastní téma. (str.345-346) Obojí je možné v audionahrávce zaznamenat. Dialog ovlivňují podmínky, při kterých dochází k jeho realizaci. Proto mohou mluvčí pouze naznačovat, vyjadřovat se neúplně, elipticky. Např. v řádce č. 327 najdeme část repliky *Ketty! (na psa) přes záhon*, kde mluvčí vychází z toho, že posluchači nastálou situací vidí, proto vypouští

sloveso a jaksí úsporně konstatuje, k čemu došlo. V řádku č.96: *chceš to tam dát ten buřt tak vohřívát?* mluvčí pouze naznačuje, jelikož posluchač si je vědom, k čemu výraz *tam* referuje.

Pokud bych měla nahrávku klasifikovat z hlediska funkčních stylů, bezpochyby bych ji zařadila ke stylu prostěsdělovacímu, který je pro běžné dorozumívání typický. M. Čechová píše, že tento funkční styl je „užívaný v neoficiálním a neveřejném styku při sdělování každodenních skutečností“. (in *Ceština – řeč a jazyk*, str.362) Prostěsdělovací funkční styl je charakteristický také svým jazykem, neomezuje se nutně na jeho spisovnou formu, naopak převládá forma nespisovná, případně tedy hovorová. V Čechách je pro něj typická obecná čeština, kterou mluví účastníci nahrané komunikace. Ze slohových postupů se uplatňuje postup informační a postup vyprávěcí, oba jsou charakteristické pro běžnou komunikaci.

V nahrávce se projevují různé vrstvy textuality. Intertextovost, schopnost textu vztahovat se k jinému či odkazovat na jiný text se projevuje např. v řádku č.243: ... *no a říkala, že tě přemlouvala, aby si se s ní zejtra jela do Plzně, ale že ňák nechceš nebo co...*, kdy mluvčí odkazuje na promluvu někoho jiného, podobně v ř.196: *přijedou až v úterý, ne, říkala*. Situativnost zahrnuje faktory související se vznikem textu či jeho kontext, vysvětluje se též jako vztah k mimotextové realitě. Mluvčí odkazují na předměty nebo situace existující v realitě, používají přitom například takové výrazy: *tady* (ř.102, 110, 281), *ted'* (ř.63), *ten* (ř.96, 133) apod. Akceptabilita textu, jeho přijatelnost pro adresáta, souvisí s tím, že se účastníci dialogu dobře znají, sdílejí tedy témata hovoru, vybírají si též jazykové prostředky, na které jsou zvyklí. K akceptabilitě přispívají též různé kontaktní prostředky, o kterých jsem se zmínila v syntaktické rovině rozboru nahrávky. Projevuje se samozřejmě také soudržnost neboli koherence textu realizovaná např. referenčními (odkazovacími) prostředky: *jo. voni docela ty šíšky dobře hořej, no, ty jo. támlety už si*

sebrala? (ř.224, 225) nebo spojky naznačující vztah výpovědi: ... *já s ní asi nepojedu, protože já se potřebuju učit* (ř.15).

9. Celková charakteristika mluveného textu

Autentický mluvený text, z něhož vychází moje práce, spadá do prostěsdělovacího funkčního stylu. Tento funkční styl je tolerantní k nespisovným, případně ne plně spisovným jazykovým prostředkům, což vychází z takových atributů, jako je konverzační zvyklost mluvího, nepřipravenost projevu nebo snaha mluvího efektivně předat obsah sdělení adresátovi, přičemž spisovnost či gramatická správnost nejsou tím nejdůležitějším.

Již zmíněná tolerance se v oblasti syntaxe vyznačuje parataxí, tedy jakýmsi „nastavováním“ vět, hypotaxe se uplatňuje v menší míře. Prostěsdělovací funkční styl je charakteristický také odchylkami od pravidelné větné stavby či eliptičností vyjádření. Hojně se objevují kontaktní výrazy a vycpávková slova.

Slovní zásoba textů spadajících do prostěsdělovacího stylu neobsahuje knižní výrazy, naopak je bohatá na obecněčeská slova (v případě výchozího záznamu), případně slova z hovorové vrstvy spisovné češtiny. Výjimkou nejsou ani časté přejímky z cizích jazyků.

Tvarosloví se v rámci prostěsdělovacího stylu neprojevuje již tak výrazně, ovšem pravidla spisovnosti nejsou rovněž striktně dodržována. Obecná čeština je zde charakteristická především rodovou unifikací koncovek v instrumentálu plurálu, diftongizovanými koncovkami adjektiv mužského rodu a dalšími odlišnostmi od spisovného jazyka i v rámci ostatních slovních druhů.

Tolerance vůči nespisovnosti se v oblasti hláskosloví projevuje v rámci obecné češtiny protezí, diftongizací, změnami v kvalitě i kvantitě hlásek, elizí atp.

10. Závěr

Za přínos své bakalářské práce považuji

(1.) jazykovou analýzu skutečného, nepřipraveného a neformálního mluveného textu;

(2.) konfrontaci této analýzy s databází *Pražského mluveného korpusu*.

Ve své komplexní analýze jsem v nahrávce identifikovala tyto příznakové odlišnosti mluvy ve srovnání s kodifikovanou spisovnou češtinou:

- v hláskoslovné rovině spočívají hlavní odchylky v protezi, elizi hlásek, změně kvantity a kvality hlásek, diftongizaci a kontrakci hlásek;
- v rovině morfologické, která se v mnohém prolíná s oblastí hláskoslovnou, hlavní odchylky způsobuje diftongizace adjektiv mužského rodu, změna kvantity hlásek u některých adjektiv, zkrácená výslovnost některých pronomin, změna kvality a kvantity hlásek u některých pronomin, elize sufixů u některých tvarů verb atp.;
- v lexikální rovině jsem identifikovala obecněčeská slova v nahrávce užitá (u některých jsem konstatovala náležitost jak do slovní zásoby češtiny obecné, tak spisovné hovorové);
- v syntaxi se odlišnosti od spisovného jazyka projeví ve zvláštностech větné stavby – záznam obsahuje apoziopcezi, repetici, anakolut, parcelaci, zeugma; popsána byla i parataktická větná skladba, subjektivní slovosled a kontaktové výrazy;
- v oblasti stylistické jsem popsala důsledky toho, že nahrávka je mluveným a nepřipraveným textem (nahrávku jsem zařadila do funkčního stylu a rozpracovala některé vrstvy textuality).

11. Bibliografie

- Kolektiv autorů: *Ceština – řeč a jazyk*, Praha: ISV 1996
- Kolektiv autorů: *Encyklopedický slovník češtiny*, Praha: Lidové noviny 2002
- Kolektiv autorů: *Pravidla českého pravopisu*, Praha: Pansofia 1993
- Kolektiv autorů: *Příruční mluvnice češtiny*, Praha: Lidové noviny 2003
- Kolektiv autorů: *Slovník nespisovné češtiny*, Praha: Maxdorf 2006
- Kolektiv autorů: *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*, Praha: Academia 1994
- Kolektiv autorů: *Současná česká stylistika*, Praha: ISV 2003
- Grepl, Miroslav - Karlík, Petr: *Skladba češtiny*, Olomouc: Votobia 1998
- Hůrková, Jiřina: *Česká výslovnostní norma*, Praha: Scientia 1995
- Palková, Zdena: *Fonetika a fonologie češtiny*, Praha: Karolinum 1994
- Sgall, Petr - Hronek, Jiří: *Čeština bez příkras*, Praha: H&H 1992
- Vachek, Josef: *Dynamika fonologického systému současné spisovné češtiny*, Praha: Academia 1968

K bakalářské práci je přiložena analyzovaná zvuková nahrávka.

12. Resumé

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na strukturovaný rozbor mluvené češtiny. Bází pro tento rozbor byla autentická audionahrávka konverzace šesti lidí žijících v západních Čechách, kteří se velmi dobře znají. Jejich komunikace byla tedy spontánní, nepřipravená a realizovaná v obecné češtině, interdialektu, který se v mnohém liší od spisovné češtiny. Cílem práce bylo stanovit rozdíly mezi těmito jazykovými útvary a blíže specifikovat, co je typické pro mluvenou / obecnou češtinu.

Jde o komplexní jazykový rozbor, proto práce pokryla všechny jazykové roviny – hláskoslovnou, tvaroslovnou, lexikální a slovotvornou, syntaktickou a rovněž stylistickou. Jednotlivé jazykové jevy byly konfrontovány s údaji *Českého národního korpusu*, konkrétně *Pražského mluveného korpusu*.

The bachelor thesis focuses on structured analysis of spoken Czech. The base is an authentic record of the conversation among six people from the west Bohemia who know each other very well. Their communication is spontaneous, unprepared and realized in Czech interdialect called common Czech which is different from the codified language in some aspects. The goal of the thesis is to point out the main differences between the two language variations and to qualify what is significant for the spoken language / common Czech.

The analysis covers all the language disciplines – phonetics, morphology, lexicology, syntax and stylistics. The particular language phenomena are confronted with the data of *the Czech National Corpus*, concretely *the Prague Spoken Corpus*.

13. Klíčová slova

obecná čeština
proteze
elize
změna kvantity vokálů
diftongizace
kontrakce
změna kvality hlásek
fonémové korelace
propria
univerbizace
deminutiva
přejatá slova
vycpávková slova
apoziopeze
repetice
anakolut
parcelace
zeugma
slovosled
kontaktní prostředky
prostěsdělovací funkční styl
intertextovost
situativnost
akceptabilita

14. Seznam zkratek

ČNK – Český národní korpus

ESČ – Encyklopedický slovník češtiny

PMČ – Příruční mluvnice češtiny

SNC – Slovník nespisovné češtiny

SSČ – Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost

15. Příloha

Přepis nahrávky

<07B...N; 0ZIA, 1ZVB, 2MIA, 3MVA, 4ZIB, 5MIB>

NJ ..... název jména

NN ..... přezdívka

NP ..... název příjmení

1. <0> no, dyť tady zustávaj.
2. <1> možná, že tady zustávají.
3. <0> nevim, mami, ale tys to nepochopila, já sem ti tu sukni dala. no protože mně je hrozně velká ta sukně.
4. <1> a myslíš, že mně bude?
5. <0> no, dyť sis ji zkoušela.
6. <1> jestli sem se nespravila.
7. <0> hmm. já myslím, že ti bude.
8. <1> hele, jakpa teda ...:
9. <2> no, s tou Prahou ...
10. <1> no.
11. <2> no, NJ zejtr* zejtra pojede, přijede, ...
12. <1> no.
13. <2> ... eee, ve středu ráno ...
14. <0> ve středu hodně brzo ráno.
15. <2> ... já s ní asi nepojedu, protože já se potřebuju učit. no jo. (na psa)
16. <0> co v práci?
17. <1> no, už teda vopravdu sem ráda. ---. protože ted'ka se to tam zase pokazilo, ten zálisek do toho kamene nešel, špatně ta střihačka, špatně ta střihačka stříhala, zase průšvih, musí to celý rozebrat, vyčistit.
18. <0> hmm.
19. <1> jako ty tři dny tý dvanácky a je to až až. včera vedro šílený.

20. <2> to věřim, no. včera bylo fakt, včera bylo hezky, ale takle bejt někde zavřenej.
21. <1> no ale to víš, tam sou lisy, ...
22. <2> hmm.
23. <1> ... všechno topí.
24. <2> hmm, já vim.
25. <1> dneska už to šlo. včera ...:
26. <0> mě zase hrozně bolí prdel.
27. <1> jak to? z kola?
28. <0> hmm. my sme jeli, my sme byli až u jezera.
29. <1> no a jak to bude s vařením teda, NJ? vy ste ...:
30. <0> já si něco tam uvařim.
31. <1> no, zejtra se najíš doma, až přijedeš.
32. <0> no.
33. <1> a to pudeš do Tesca ráno a koupíš si nákou housku.
34. <0> no jako doma, no, no asi jo. já du na tu exkurzi, že jo.
35. <1> v kolik? ty nejdeš do školy jakoby zejtra?
36. <0> no, jako du, ale mam vod, asi vod půl jedný tu exkurzi.
37. <1> no, a jenom exkurzi?
38. <0> no a pak mam eště do štyr jednu hodinu. ale tam se nás asi moc nesejde,
tak asi pojedu dřív, ale jako nevím, to nevím.
39. <1> no a jakpa dneska, chutnal ti voběd?
40. <0> jo, dobrý.
41. <2> no, voběd byl dobrej.
42. <1> a nebo chceš dát do mističky a tam si to vohřeješ? to bys mohla, vid'?
43. <0> hmm.
44. <1> ---.
45. <0> ale to maso mi moc nechutnalo.
46. <1> jakto?
47. <0> hmm. takový, nebylo to kuřecí.
48. <1> tak chceš dát na zejtra?
49. <0> bez masa.
50. <1> no, NJ, bez masa, to nevím, jestli to dokážu teda vybrat.
51. <2> tam náký maso mít budeš, se tím nevotrávíš.
52. <1> to je jako, to ste* na drobný kousky, tó nevím.

53. <0> hmm. voni přivezli májku, co?
54. <1> já vůbec nevím, NJ, já sem vystoupila z auta, teďka chtěla sem tam zajet, koukam, že NJ ...
55. <0> hmm.
56. <1> ... likvidují to tam. von ten její vopravdu vypadá jako blbec, ...
57. <0> (smích)
58. <1> ... protože já sem říkala není to škoda, to bylo už leta, vid', tam měli ty vzrostlý, ty vzrostlý, nó, co to je? tůje nebo ...
59. <2> jó, myslíte u NP.
60. <1> ... a že von říkal, že byly neudržovaný.
61. <0> (smích)
62. <3> najde se nákej dobrovolník?
63. <1> NJ, teď ne. za chvíli, dyš si počkáš.
64. <2> já, já vám dojdu pomoct. já si to tady takle nastavím.
65. <3> ---.
66. <2> no jasně. šup! (na psa)
67. <0> se mi nechce zejtra do Prahy.
68. <1> ježiš, dyť tam budeš prosimtě ....
69. <0> hmm.
70. <1> no á v tu středu máš asi do dvanácti anebo do čtvrt na jednu?
71. <0> jo.
72. <1> no, dyby byla zima, NJ, tak bych ti třeba mohla jednu tu krabičku dát s sebou...
73. <0> jaká zima?
74. <1> ... do baťohu. no ne, dyby nebylo vedro.
75. <0> jo.
76. <1> víš?
77. <0> jo. nevíš, jak má bejt počasí teďko?
78. <1> no, má se právě nák vychladit asi ve středu. já nevím, musíme ....
79. <0> no a zejtra jak má bejt?
80. <1> no dyť já to neviděla vůbec. musíš poslouchat.
81. <0> dneska budou dneska bude výměna manželek náká že bude jako jedna normálně rodina a druhá rodina budou dvě lesbičky jakoby. a ta lesbička jedna bude jako do té normální rodiny a .... tak to chci vidět. to bude zajímavý. my

sme právě dostali hroznou chuť takle je* normálně na buřty. jako na vohni. ne prostě ...

82. <1> ---.
83. <0> ... ty grily ty grily už nás nebaví.
84. <1> ne? a zejtra sem přijedeš, NJ? nebo ...:
85. <2> jo.
86. <0> no určitě.
87. <1> tak zejtra budou ňáký klobásky, dáme je do udírny a nebo na grilu, co chcete.
88. <0> já chci na vohni.
89. <1> na vohni?
90. <0> no něco na vohni.
91. <1> ---.
92. <2> a tak ta klobása by asi taky ...:
93. <0> ---.
94. <3> ---.
95. <1> jo?
96. <2> chceš to tam dát ten buřt tak vohřívát?
97. <0> já si ho dam za chvíli až.
98. <1> tak, můžu si pučit tvuj talířek?
99. <0> jo. tak si pod' sednout místo mě.
100. <1> to je dobrý.
101. <0> já v tom stejně chci bejt u toho vohně.
102. <1> já si sednu tady vedle.
103. <3> máma ta je po bábě.
104. <1> co?
105. <3> no, na buřty.
106. <0> mamí, prosím tě, vopatrně. ti to vylítne.
107. <1> ale nevylítne.
108. <3> naseť sem křen ...:
109. <1> chceš ten pučit, NJ, něco nebo ...:
110. <2> já si musím dojít pro vidličku, protože tady sou ...
111. <0> s kůrou nebo ...:
112. <2> ... ne, dobrý, tady je ...
113. <1> tak na, já ...:

114. <0> s kůrou jo ...
115. <2> ne, dobrý, dobrý, já si tam dojdu.
116. <0> ... tati, s kůrou, jo?
117. <3> jo.
118. <0> nebo jak je to?
119. <3> tak ste si tam mohli dát měkký dřevo, dyť tam nemusíte dávat tvrdý.
120. <0> my tady budeme sedět.
121. <3> tak to jo.
122. <1> rozdělej mi to.
123. <0> Ketty, pod'! (na psa)
124. <1> ty jo, čtyry stovky. za copa?
125. <3> tam je ještě čtyřcet korun, mě chytla NN esli bych nepřivez, ...
126. <1> ---.
127. <0> ty jo, hele Ketyčka jak žere chleba.
128. <1> hmm. tak ...:
129. <3> ... esli bych jí nepřivez ten ...:
130. <1> už ti je dala ty peníze?
131. <3> jö, dala. no vybral sem to nejlevnější, heled' se.
132. <1> hlavně ať se ti ...
133. <3> ten postřík ...:
134. <1> ... nez* neroztrhá ta fólie, ať vydrží.
135. <3> postříkal sem růže, jo ...:
136. <1> a NJ, vzal si mi i tudle ty byly taky mšice?
137. <3> nevzal.
138. <1> no.
139. <3> no tak já tam mam ještě jednu tu tak, ...
140. <0> Ketty, na! (na psa)
141. <3> ... tak až to budu brát podruhá, tak. ...:
142. <0> Ketty, na! (na psa)
143. <3> ... no a tadleta velká stála dvě stě korun.
144. <1> kolipa má metrů?
145. <3> tři celý dva krát deset metrů.
146. <2> si buřta měla už už už ... (na psa)
147. <1> už jí nedávejte.

148. <2> ... už. asi ti nedam. (na psa)
149. <3> tadleta, ta malá šedesát devět.
150. <1> hmm.
151. <3> dva kopry po osmi korunach.
152. <0> ty rajčata sou úplně vynikající.
153. <1> dobrý, vid'?
154. <0> mam hrozně ráda rajčata teď.
155. <3> to čumím, ty jo, nikdy ...
156. <1> v životě je nejedla.
157. <3> ... v životě je nejedla.
158. <0> hele, mami, víš, co kup? kup normálně bazalku, takovou to koření.
159. <1> no.
160. <3> bazalku nam, jestli vyroste, tak budem mít zelenou.
161. <1> čerstvá.
162. <0> no ale, no ale tak kup tu koře* tu sáčkovanou.
163. <1> no.
164. <3> ta tady je asi, ne?
165. <0> to je hrozně dobrý, včera nám zase NJ dělala ty tousty. no, s rajčetem, ale
s bazalkou a to je hrozně dobrý.
166. <1> a na to bys měla mít jak se menuje ten sýr ...
167. <0> olivovej olej.
168. <1> no ale ten kulatej sýr, jak maj ...:
169. <0> mozzarelu ...
170. <1> no.
171. <0> ... tu tam měla taky právě.
172. <1> a chutnal ti i ten sýr?
173. <0> vynikající.
174. <1> i ten sýr?
175. <0> jo.
176. <1> tak ho koupím, to maj v Penny.
177. <3> ty jo, vobracený ---. víš, co je todle? to mi přines NP.
178. <1> já to neviděla, NJ.
179. <3> to je pepřovník.
180. <0> jako na pepř, jo?

181. <3> hmm.
182. <0> co s tím?
183. <3> já nevím, já to někam píchnu.
184. <0> Ketty, nesomruj! (na psa)
185. <3> budu potřebovat na na středu dvě prázny petky vod vody. NJ, musíš pít. --
186. <0> no ale tady sou jenom dvoulitrovky. eee, litr a*, ne, dvoulitrovky.
187. <2> dvoulitrovky sou taky.
188. <1> na co?
189. <3> musím koupit tam ...
190. <0> nebo já ti je dam zejtra, já mam v Praze ...
191. <3> ... jednu flašku červenou a jednu bílýho.
192. <0>... teda vona to možná NJ vodnesla. uvidim, no.
193. <3> musím koupit náký víno, protože ...: na Hrád'o, víš?
194. <0> hmm. a vona teta nepřijede zejtra.
195. <1> já vim.
196. <2> přijedou až v úterý, ne, řikala.
197. <1> hmm, neřikala kdy?
198. <2> hmm.
199. <0> no ale na voběd už tady budou.
200. <1> jo?
201. <0> hmm. (delší pauza) já sem právě tu sukni, ne, já sem ti jí tam dala, já sem
myslela, že pochopíš, jako že ti jí tam dávam.
202. <1> NJ, to sem nepochopila.
203. <0> já sem si jí včera voblíkla a normálně mi takle spadla.
204. <2> hmm.
205. <3> vyjednotil sem ředkvičku.
206. <1> jo?
207. <0> Ketyčko, nesomruj pořád! (na psa)
208. <1> ale trošku se vochladio už proti včerejšku, vid'?
209. <0> no to jo. ty jo, mě bolí ten zadek dneska z toho kola. poprvý ...:
210. <1> copa NN?
211. <0> dobrý. my sme právě to, ne, my sem vytahla kola, pavučiny na něm, špinavý.
212. <2> vyfouknutý kola.

213. <0> no, prostě to, ale ...: mami, hele, myslíš si, že bych, že sedmýho, jak je ten
příští tejden, že budou mít votevřeno v Chrástu, v těch kolech?
214. <1> kde?
215. <0> no u NP.
216. <1> dyť je to normální den.
217. <0> no jo, ale spousta krámů má zavřeno, dyš je potom svátek.
218. <1> já myslím, že jo.
219. <0> no protože to, ne, já si musím nechat asi spravit to zadní kolo.
220. <3> tak, NJ, dej mi, já ti přinesu dřevo.
221. <0> jo.
222. <3> já tě přinesu to z toho plotu.
223. <1> hmm.
224. <0> jo. voni docela ty šišky dobře hořej.
225. <1> no, ty jo. támlety už si sebrala? támle ještě byly nějaký spadlý.
226. <0> no, ty nebyly spadlý, ty já sem ...: no, tamty jo, tamty sem sebrala.
227. <1> no.
228. <0> ty jo. zejtra jedeme s tátou až v šest.
229. <1> jo?
230. <2> až v šest. (smích)
231. <0> no ale až v šest, to už většinou sme někde, já nevím, kde ...:
232. <1> skoro u Prahy, vid'?
233. <0> no, u Berouna nebo ...:
234. <2> hmm, to* to je pravda, no.
235. <0> dyš jezdíme v půl --- tak to de docela rychle. ráno sou ty dálnice ještě prázny.
NJ už zase začíná ...
236. <1> copa?
237. <0> ... bláznit. no, zejtra je májka.
238. <1> copa NJ, ta už je doma?
239. <0> hmm, NJ je támle.
240. <2> stála u tý, u boudy, ne?
241. <0> hmm. ty si neslyšela ten sloní smích? no právě NJ byla ráno u krámu, sme se
stavovali pro čerstvý rohlíky, ne ...
242. <1> hmm.

243. <0> ... no a řikala, že tě přemlouvala, aby si se s ní zejtra jela do Plzně, ale že nák nechceš nebo co.
244. <1> jo, už sem to zapomněla.
245. <0> hmm.
246. <1> já musím do Rokycan.
247. <0> tak jed' do Plzně, ne? dyš ...:
248. <1> ---.
249. <0> co v Rokycanech?
250. <1> asi ty klobásy a do Penny.
251. <3> nezapomeň je vzít po dvou.
252. <1> hmm.
253. <0> Ketyčko, neni to kuželka? (na psa) ježišmarja, jak jí kapají ty sliny. chudinka!
254. <1> no taky zejtra nechci hned tak brzo vstávat.
255. <0> ---.
256. <2> neni tam už nic.
257. <0> stejně se vzbudíš, až pojedem s tátou.
258. <1> no, to je ale dycky pak eště usnu. to já tudle jak sem byla po tý noční, tak sem taky ...: no, noční, a pak sem už normálně spala ...
259. <0> hmm.
260. <2> ---.
261. <1> ... tak, tak to, tak sem se vzbudila v půl devátý.
262. <0> hele, mamí, já musím, jo, eště z toho kola musím vyndat ten klíč z tý kapsy, no.
263. <2> jojojo.
264. <0> my sme tady s NJ dneska udělali tu skalku. sme vyndali ty kameny, voni už byly úplně v zemi zalezlý ...
265. <1> jo? tak já se musím podívat.
266. <0> ... tak sme to celý to.
267. <2> hele, támle je míček! (na psa)
268. <0> Ketyčko, neni to míčeček? di se podívat. (na psa)
269. <4> dobrý den.
270. <1> ahoj.
271. <5> čau.
272. <2> čau.

273. <0> čau.
274. <1> hele, NJ ...
275. <5> ještě sou nějaký buřty?
276. <0> už nejsou.
277. <1> ... už tam nebudete chodit?
278. <5> kam?
279. <1> já potřebuju s tím autem cuknout, vono tam stojí blbě.
280. <5> ještě přiveze to, nějaký dřevo.
281. <1> tady sou klíče.
282. <5> tak si ty dva upeč, ne? Vona si dá NJ něco jinýho.
283. <0> no to si dáte, protože ty sou pro nás.
284. <1> no tak tam sou ještě dvě klobásy, tak si vopečte klobásu.
285. <5> takle na tom?
286. <1> voldušský. no, pročpa ne?
287. <2> no, to víš, že jo.
288. <0> to je dobrý, my sme právě chtěli voheň, protože gril ...:
289. <5> skoč mi tam, NJ ...
290. <0> nejdu.
291. <5> ... tam, já nemam pantofle.
292. <1> tak se zuj, NJ, přineste si talířky.
293. <0> ty si linej jako prase. prostě furt ti musí někdo sloužit.
294. <4> Flečku, co cítíš? (na psa)
295. <1> jakpa majáles včera?
296. <4> dobrý to bylo.
297. <1> jo?
298. <4> hmm.
299. <0> hele, víš, kdo včera byl na těch Vratnejch lahvích? Michal Dvořák z Lucie.
300. <1> jo?
301. <0> víš kterej? a je pěkně tlustej, ty jo.
302. <1> já bych ho nepoznala.
303. <0> no, já bych* já sem ho teda poznala, já sem půlku filmu koukala jenom na něj.
304. <1> (smích)
305. <4> (smích)

306. <0> ale fakt. a v* je jako takovej vobtloustlej. no a víš, co potom? my takle deme kolem tý tam k synagoze, protože sme parkovali tam na tom parkovišti a najednou proti nám prostě někdo v saku, jo, brejle černý, takovej elegantní, a čau, říká. a já jako koukam, protože sem myslela, že je to nákej NJ spolužák, ne, a von takový, von si sundal brejle a von to byl NN. malej. tady, ne, a já říkam čau, co tady děláš, a von, ále já tam předávam náký ceny, nevíš náhodou, kde je beseda?
307. <1> ježiš.
308. <0> ale jako se jak k tomu dostal, ne?
309. <5> vy ste mi tam snědli tu zmrzlinu?
310. <0> jakou?
311. <1> my s tátou sme si včera dali. no je tam půlka eště.
312. <3> tu sem dojed.
313. <1> jo, tys jí sněd?
314. <5> tam je akorát vobal.
315. <2> šmudlo, dyštak asi vodendej tu, at' to nehoří.
316. <1> hele, NJ, jakpa s tou Prahou, budeš tam, nebo ne?
317. <4> jo, no já sem se s tebou tenhle víkend chtěla domluvit.
318. <0> no, už by bylo docela na čase teda, dyš už je pomálu květen.
319. <1> no a vod kdy?
320. <4> no vod dvacátýho prvního.
321. <1> no.
322. <0> no ale jako musíš počítat s tím, že už je zkouškový a že už tam asi budem pomálu.
323. <4> jak jako pomálu?
324. <0> no tak že jo, dyš je zkouškový, tak už není škola.
325. <1> no ne, a ty to máš na tři neděle, nebo?
326. <4> jo.
327. <0> no jako vod tejdnu jedenadvacátýho tam budu sto* Ketty! (na psa) přes záhon.
328. <1> no.
329. <0> vod jedenadvacátýho tam ten tejdnu budu určitě, jako to stoprocentně a pak asi taky, no, protože se budu učit, ale to já eště vůbec nevím, jak budu mít ty zkoušky.
330. <2> tak podle toho, jak vám vypíšou termíny.

331. <0> hmm.
332. <1> hmm, tak první tejden tam budeš, druhej taky a no a ten třetí ...
333. <0> no, ten třetí, jako ...
334. <1> ... asi taky.
335. <0> ... asi jo.
336. <0> jako převážně určitě jako, protože ...
337. <1> a ty bys tam byla vod pondělí do pátku nebo ....?
338. <0> ... já tam mam klid, no.
339. <4> no, já bych vobčas bych třeba byla u NJ ...
340. <1> jo.
341. <4> ... vobčas bych jela k sestřenici.
342. <1> jo. že bys to ňák tak ...:
343. <0> Ketty! (na psa)
344. <1> Keto! (na psa)
345. <5> fuj! (na psa)
346. <0> nó, fuj, počkej, až si budeš mlaskat za chvíli.
347. <5> ---.
348. <0> kočko, ty máš ještě hlad? (na psa)
349. <5> vopečete mi to? vemeš to, já ještě pudu potom pomoct s tím dřevem, jak přivezou.
350. <0> NJ, co ...:
351. <1> já ne, tak NJ. prosimtě. NJ, vopeč to.
352. <2> jo, já dyštak taky jednoho ...:
353. <5> tak jednu a jednu.
354. <0> NJ, eee, co ten pes? umřel, jo?
355. <5> hmm.
356. <0> a budou mít novýho?
357. <5> já nevim, já sem vo tom nemluvil.
358. <0> já si dam ten druhej buřt až za chvíli, NN.
359. <2> hmm, já taky.
360. <1> hmm, tak vopečte si to napřed, NJ s NJ.
361. <0> mami, ty rajčata sou strašně dobrý.
362. <4> já to udělám, NJ.

363. <5> to chc* to chce ňák naříznout.
364. <4> nebo sedí tam někdo na tý židli?
365. <0> ne.
366. <1> ne.
367. <5> jenom na konci naříznout, počkej, já to klidně šoupnu.
368. <2> tak, jak si to přejete?
369. <4> to je úplně jedno.
370. <1> NJ, dyštak slyšíš mi?
371. <5> no?
372. <1> tady sou ty klíče, dyštak potom cukni ňák s tím autem, vono stojí tak dost
našišato.
373. <5> voni eště přijedou s tím .... nebo ....
374. <1> no ale pak von tam bude tahat asi ....
375. <5> no tak. ...
376. <1> a vono neni zamčený, víš?
377. <0> my sme byli, NJ, u jezera na kole, mě hrozně bolí prdel.
378. <4> hmm.
379. <3> začal sem uklízet tu ložnici.
380. <1> no, a kdy si skončil, nebo eště ne?
381. <3> no, neskončil.
382. <1> no, hlavně aby si uklidil ty krámy ...
383. <2> wau, to je horký.
384. <1>... já už to pak dodělam. to peří a todle.
385. <3> no, to už mam pryč.
386. <1> já potřebuju utřít prach a vyluxovat a vyklepat tu deku a ...:
387. <3> jo a lux tě funguje.
388. <1> jé, to sem ráda.
389. <3> ale musíš vopatrně s tou hadicí.
390. <1> jé, dalo to hodně práce?
391. <4> ta klobása černá už sama vod sebe.
392. <1> to sem šťastná, NJ. neni vám zima?
393. <0> eee.
394. <2> ne.
395. <1> NJ, nechceš ňákou bundu? NJ? ty taky, ty máš prosimtě krátkej rukáv.

396. <2> ne, není mi zima. zatím teda.
397. <0> Ketty, to je vokurka. to n* to není pro psy! (na psa)
398. <1> v kolik ste se, NJ, vrátili, včera?
399. <4> my sme přijeli tou dvanáctkou vlakem.
400. <1> to já už spala jako dřevák. chrápala sem?
401. <4> asi tady nikdo nechrápal.
402. <1> ne? ani Ketyna? (smích)
403. <4> já nevím, já sem šla* já sem byla úplně urvaná, když už sme přišli.
404. <1> v kolik st* v kolik ste tam jeli?
405. <2> ---. lásko, nebo se vyměníme.
406. <4> jedničkou vlakem.
407. <1> jo. já myslela autobusem, že pojedete z Chrástu.
408. <4> no, my sme nakonec jeli tím vlakem, tak kratší pořad na Sedlecko než...:
409. <1> no.
410. <5> já sem to nechal nad tou oktávkou.
411. <1> a cuknul si s tím trošku?
412. <5> jo, je to ...:
413. <1> a zamknul?
414. <5> jo. né, nechám to vodemčený.
415. <1> (smích) NJ.
416. <5> to je otázka.
417. <1> vzali ste si příbory, NJ, taky?
418. <4> prosím?
419. <5> ne.
420. <1> příbory ste si vzali?
421. <4> já sem tam nebyla vevnitř.
422. <1> jo, tys tam* tak, NJ, tam skoč.
423. <5> chleba je tady? jo.
424. <2> jo, chleba je tady.
425. <1> chleba je tady.
426. <4> přines bys mi, prosím tě, NJ, něco napít?
427. <5> tajidle je to ...:
428. <1> ježiš, hele ty rány. copak zase ta bába?
429. <4> no ale tak skleničku.

430. <1> NJ, to sem ráda, že ste mi spravili ten lux, díky.
431. <2> nic.
432. <1> co?
433. <0> nic.
434. <1> víš, že sem ani mámu neviděla, NJ, ani dneska, ani včera? No, vona chodí zadem asi.
435. <0> hele, mami, prej NN ještě prodloužili to, jo, sádru?
436. <1> hmm, ta už je ...
437. <4> to je neskutečný, to je strašný vopravdu fakt.
438. <1> ... ale ne sádru, sádru nemá, ale nesmí furt chodit, furt má berle a nesmí se na to stavět.
439. <0> to už je asi úplně zoufalá.
440. <1> no to byla doma a brečela normálně. vona si myslela, že už jí řeknou prostě začnete cvičit a to, vono nic, voni jí řekli za tři neděle zase přidejte.
441. <0> to už možná to aby dala výpověď, ne, v tý práci ...
442. <1> no, to né ...
443. <0> ... pomálu.
444. <1> ... ale jako fakt už byla* už jí to nějak vzalo.
445. <5> a co?
446. <1> no, NJ, ne, že si myslela, že už pude, prostě, že už budou cvičit na rehabilitaci, re* rehabilitaci s ní, no, a vona má zatím magnety a vodoléčbu, a to říká, to není nic jako, jo.
447. <0> a kam chodí, do Rokycan?
448. <1> hmm. a říká, že jako náky to pouzdro, nebo co, že už se* NP říkal, že už se to pomalu tam začíná jako nějak vytvářet, ale pozvolna. je, ty budou výborný ty klobásky.
449. <0> ty máš dneska nákou chuť, vid', mami?
450. <1> ne, já už sem najedená. já ještě vám nakrájím nákej chlebík. voni sou hodně mastný, hele, ty jo.
451. <4> to je dobře, aspoň to vykape.
452. <2> to je taky pravda.
453. <1> ježiš, to je letadlo? já už asi ten chleba nakrájím celej, ne?
454. <0> hmm.
455. <2> asi jo.

456. <0> teda já nevím, jestli si toho druhýho buřta ještě dam.
457. <2> ale to víš, že jo.---.
458. <4> viděla sem Borata, to je hustý. neviděli ste to náhodou?
459. <0> hmm.
460. <1> copa to je?
461. <4> no, taková kravina, no, docela. film to je.
462. <0> ty Vratný láhve byly pěkný.
463. <4> jó, ty byly krásný.
464. <0> ty sou fakt hezký, no. to by se ti taky líbilo, mami.
465. <1> jo? ježišmarjá. NJ, až potom pudete, tak tady všechno vodneseš domů, vid'?
466. <0> hmm. a ty už deš domů?
467. <1> no, já taky bych se ráda jako ...: já to tady takle ještě projdu tu zahradu a ...:
468. <0> jo. NJ, ty máš náký ty vlasy úplně náký šedivý. seš nákej ...:
469. <1> špinavý.
470. <5> středočeské listy. A co říkala ta NJ, nebo co?
471. <0> no brečela, protože už si myslela, že prostě začne chodit na rehabilitace.
472. <1> no že už začne s tím cvičit a už se to nák zase pohne dopředu, vid'?' voni jí řekli
přid'te za tři neděle.
473. <5> to má furt ty berle ještě, jo?
474. <1> to víš, že jo, vona smí našlapovat z jedný třetiny.
475. <5> jakpa zjistí, že může z jedný třetiny našlapovat? to je náká blbost, ne?
476. <1> no tak, jenom takle špička, ne?
477. <1> já, to je krásný, NJ, ty kameny teda, to ste udělali pěkně.
478. <0> líbí se ti to?
479. <3> dobře, vid'?
480. <1> tý jo.
481. <0> protože mně se nelíbilo, jak to tam bylo zalezlý v tý zemi, ne?
482. <1> ---.
483. <0> dneska je nosnej den.
484. <1> né, to je pěkný. vono to časem ...:
485. <3> ale nesmíš s tou hadicí moc kroutit. my sme tam museli s NJ* sem to sletoval a
museli sme to tam ...:
486. <5> tady sou stezky, ty jo. v okolí Berouna. ---.